

Dissertatio juridica inauguralis de ratihabitione et retractatione

<https://hdl.handle.net/1874/291132>

9

DISSERTATIO JURIDICA
INAUGURALIS
DE
RATI HABITIONE ET RE-
TRACTATIONE.

QUAM
DUCE ET AUSPICE DEO T. O. M.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

JOANNIS DAVIDIS HAHN,

Philos. & Med. Doct. Philosophiæ, Physices Experimen-
talis & Astronomiæ Professoris Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu, atque
Nobilissimæ FACULTATIS JURIDICÆ decreto,*

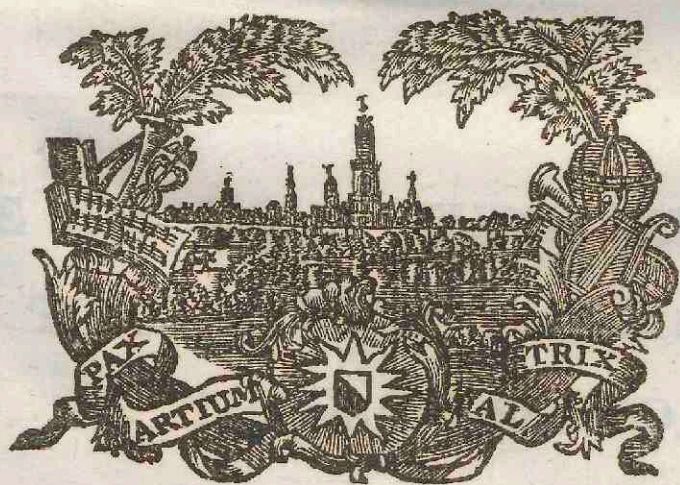
PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in UTROQUE JURE Honoribus &
Privilegiis rite ac legitime consequendis,

Publico Examine submittit,

GISBERTUS REITZ, TRAJECTINUS.

die Veneris, qui erit 13. Junii, H. L. Q. S.

TRAJECTI AD RHENUM,
Ex Officina JOANNIS BROEDELLET,
ACADEMIÆ TYPOGRAPHI. MDCCLV.

DISSEPTATIO JURIDICA
IN A U G U R A L I S
DE
R A T I H A B I T I O N E E T R E -
T R A C T A T I O N E

QUAM
DUCE ET AUSPICE D. O. M.
EX AUSTRIACA MAGNIFICENTIA
JOANNIS DAVIDIS HAHN,
Philos & Med. Doc. Philologus, Libres Examen
Lits & Astronomis Professor Ordinarius

AMPLISSIMI SENATU ACADEMICO CONSENSU, APTIS
NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE AUSTRIAE
PRO GRADU DOCTORATUS
SUMMAMQUE IN UTROQUE JURE HONORIS &
PRIVILEGIIS HOC AC LEGITIME CONSEQUENTIA

PUBLICO EXAMINE SUBMISIT
GIBBERTUS REITZ, TRIESTINUS
die Martii, mense 17. Junii, M. C. C. C. C. C.

PERMISIT AD IMPRIMENDUM
EX OFFICIO JOHANNIS BRODHMER,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI REGIAE

PATRIÆ,
PARENTIBUS,
CONSANGUINEIS, ADFINIBUS,
PRÆCEPTORIBUS

ATQUE

AMICIS

DE SE SUISQUE STUDIIS BENE MERI-
TIS HI QUALESCUMQUE CONA-
TUS SACRI SUNTO.

PATRIAE,
PARENTIBUS,
CONVANGINEIS, ADRIIBUS,
PRAECEPTORIBUS

ATQUE

AMICIS

DE SE SUISQUE STUDIIS BENE MERI-
TIS HI QVALESQVOMQUE CONA-
TUS SACRI SUNTO.

DISSERTATIO JURIDICA
INAUGURALIS
DE
RATI HABITIONE ET RE-
TRACTATIONE.

CAPUT I.

Ratihabitionis Etymon & Definitionem exhibet.

§. I.

Hic tandem, Benevole Lector, *Exordi-*
nem, qua jam ante aliquod tempus ad gra-
dum Doctoralem aspirare destinaveram; *1777.*
sed quæ præter opinionem me tenuit diu-
tius, quam cogitaveram; nec mirum; mo-
dici enim in jure progressus & dissertationes
componendi insolentiâ facile efficiebant, ut lente admo-
dum hoc opus ad finem perducerem: non tamen tædet
laboris; melius quippe & gloriosius duxi proprias explo-
rare vires, quam cum magna eorum, qui laurum ambi-
unt Doctoralem, caterva, vel omnia ad verbum ex com-
mentariis Interpretum describere, atque adeo plagii lit-
terarii quam maxime reum fieri, aut prece vel pretio
alium sollicitare, qui nostro id loco peragat. Quid
vero circa hæc præstiterim, ipse B. Lector facile dijudica-
re poteris. Nec displicebit, credo, materia, utpote (in
A his

his saltem terris) minime decantata: licet ex *Lipenio & Struvio* discam, quasdam in Germania de hac materia in lucem produsse dissertationes; quarum tamen videndarum & consulendarum copia non fuit. Sed potius rem ipsam adgrediamur, &, ut ordine procedamus, initium ab Etymo faciamus.

I I.

Etymon. Vox *Ratihabitio* secundum *Vossium l. 3. de vit. Serm. c. 41.* invenitur tantum apud varios posterioris ævi scriptores, in quibus est *Radevicus Frisingensis de gestis Friderici Ænobarbi l. 3. c. 24.* Falluntur tamen, qui id quod Tulliano ævo ac proximo non legimus, barbaris irrepsisse temporibus arbitrantur, quippe hanc vocem agnoscit *Pomponius in l. 40. §. 3. ff. de procurat.* qui floruit sub Hadriano vel Antoninis, adeoque Epochæ Christianæ sæculo secundo, v. *Gravin. de ort. & progr. Jur. Civ. §. 91. & Mascov. de sect. Sabin. & Procul. c. 8. §. 4. p. 129.* Agnoscit etiam *Marcellus in l. 17. ff. rem. rat. hab. Scævola in l. 4. ff. eod. Africanus in l. 24. ff. eod.* qui ejusdem fere ætatis ac Pomponius fuere, uti v. *ap. Gravin. & Mascov.* Adhibent hanc vocem & alii ejus ætatis Juri; sed nimis longum foret eos omnes hic exhibere; hæc enim sufficere puto exempla ad probandum, *Ratihabitionis* vocem non adeo esse barbaram, licet apud prioris ævi scriptores eam non inveniam: Quidquid sit, hoc certum, in jure satis eam esse cognitam. Derivatur autem ex *ratum habeo* i. e. adprobo, confirmo; ita *ap. Cic. pro Rosc. Com. c. 1. quis hoc frater fratri, quis parens filio tribuit, ut quodcumque retulisset, id ratum haberet.* Plura ex Cicerone exempla congellit *Nizolius*, sic & *ap. Suet. Galb. c. 16.* aliosque, quod satis commonstrant Lexica. Eadem significatio in jure obtinet, *Ulp. in l. 12. §. 1. ff. rat. rem hab. Rem haberi ratam, hoc est comprobare agnoscereque, quod actum est a falso procuratore;*

toꝛe; & sic in jure ubique, uti ex sequentibus satis adparebit. Duplici enim sensu venit participium *ratus*, vel sumitur active, significatque *opinans, existimans*, vel passive (quomodo in hoc Etymo sumi debet) significatque tunc *firmum, constans, valens*, sic ap. Isidor. Orig. L. 5. c. 24. *Qui pollicetur, dicit: ratum esse profiteor, hoc est firmum atque perpetuum.* Idem affirmat Fest. in V. *ratus sum.* idque abunde docet Gesner. in Thes. h. v. Addamus exempla ex jure, ita in l. 18. ff. de recept. qui arb. recep. Id demum, quod major pars omnium judicavit, *ratum est*; & in §. 1. f. de milit. test. Id privilegium, quod militantibus datum est, ut quoquo modo facta ab his testamenta rata sint; sic & in §. 2. f. quib. non est perm. fac. test. l. 3. §. 1. ff. de Donat. int. V. & U. l. 31. §. ult. ff. de Donat. & passim. Hodie autem loco *Ratihabitionis & ratum habere* dici solet *Ratificatio & Ratificare*, quod tamen plane barbarum censeo cum Voss. L. 3. de vit. Serm. c. 41. Rectius autem pro *ratificare* dicetur *ratum facere*, quod & habetur in leg. 11. C. de solut. & lib. & l. 20. C. fam. etc.

III.

Viso Etymo, ad definitionem transeo, in qua danda *Definitio.* summa opus erit cautione, ne Criticorum captionibus simus obnoxii, præsertim cum ipsi Jcti agnoscant, *omnem in Jure Civili definitionem esse periculosam; parum enim esse, ut non subverti possit, in l. 202. ff. de R. f. (a) & nusquam, vel si usquam, non accurate Ratihabitionem definitam invenio; Cujacius quidem in Parat. ff. ad Tit. rem rat. hab. ex leg. 12. §. 1. eod. sic definit: Ratihabitionis est approbatio ejus, quod cum eo gestum est, qui egit procuratorio nomine, & recte pro subjecta materia; scopus enim Tituli ff. ratam rem haberi est, ut agat de stipulatione rem ra-*

A 2

tam

(a) Quam legem non male mihi videtur explicasse E. Bronchorst in Comment. ad T. de R. f. ad d. l.

tam haberi, & de tali ratihabitione, qua id, quod procuratorio nomine & nostra contemplatione actum est, ratum habemus; sed ea definitio hoc loco nimis est angusta; namque universalis danda est, quæ toti conveniat materiæ, quum Cujacianam toti non convenire, satis manifestum sit; Quid enim, an pertinet ad ratihabitionem, qua pater adprobat nuptias filii sine consensu suo initas, an filius in iis egit procuratorio nomine? An etiam pertinet ad eam, qua minor major factus ratum habet, quod ipse fecit dum minor erat? hoc nemo sanus dixerit; neque enim adprobat, quod egit alius, sed quod ipse, neque tunc procuratorio nomine aliquid actum. Aliam itaque substituamus definitionem, nempe: *Ratihabitio est adprobatio, qua quis confirmat ea, quæ a semet vel ab alio gesta sunt.* vel potius & plenius: *Est adprobatio superveniens, qua vel Lex vel homo factum aliquod invalidum confirmat eo cum effectu, ut ab initio illud validum censeatur.* Quod autem dico esse adprobationem, ex eo apparet *genus* & cum aliis rebus convenientia; qui enim V. Gr. mandat, ille adprobat ea, quæ secundum mandatum gesturus est alter, inque eo convenit *Ratihabitio* cum mandato; Ex verbis sequentibus *superveniens, qua vel lex vel homo* &c. adparet differentia specifica, inque eo differt a mandato; mandatum enim antecedit, & in futuris, *Ratihabitio* subsequitur, & in præteritis locum habet. Requisitis itaque suis hanc definitionem satisfacere existimo; Executiamus breviter singula ejus membra: *est adprobatio superveniens*; ratum habere enim esse adprobare, quæ acta sunt, satis suggerunt verba *d. legis 12. §. 1. ff. rat. rem hab.* supra jam allegata; *Qua Lex vel homo*, illa namque adprobatio vel a lege fit vel ab homine, uti *cap. 2. §. 2.* videb. *Factum aliquod*, quod duplex ratione hominis considerari debet, quippe ratihabitio vel interponitur circa ea, quæ fecit alius, veluti si quis ratum habet, quod egit negotiorum gestor, *l. 9. ff. l. 9. C. de neg. gest.* vel filius, vel servus, *l. 6. §. 1. & 2. ff. de acq. vel. om. her. l.*

INAUGURALIS.

7

65. pr. ff. ad Sct. Trebel. vel interponitur circa ea, quæ fecit ipse ratum habens: exemplum ponamus in minore, qui major factus ea potest habere rata, quæ in minore ætate fecit, l. 3. §. 1. ff. de min. Toto Tit. Cod. si major fact. rat. hab. (a) Invalidum; si enim res ab initio valuit & firmitatem suam habuit, non indiget ratihabitio-
ne, uti videb. inf. cap. 3. pr. Confirmat eo cum effectu &c. qualem hujus adprobationis esse vim probabimus inf. cap. 8. §. 1.

CAPUT II.

*De variis Ratihabitio-
nis divisionibus, & requisitis.*

§. I.

Prima (ut ab antiquitate incipiamus) quæ se offert di-
visio est, quod *Ratihabitio sit vel juris vel facti*; Ta-
lem olim substituisse in jure divisionem probatu facile est
ex l. 25. inf. C. de Don. int. V. & U. quæ de ratihabitio-
ne agit, ubi Justinianus his utitur verbis: *Nec in ceterum
subtilem divisionem facti vel juris introduci posse.* Idem
innuit Imperator in l. ult. pr. C. ad Sct. Maced. dum ait:
Veterum ambiguitatem decedentes sancimus. In quo vero
constiterit hæc divisio, & quid juris circa eam obtinuerit,
non ita planum est. Videtur ea de re dissensio fuisse inter
Jurisconsultorum sectas, id saltem conjicere licet ex l. 1. §. 14.
ff. de vi & vi arm. ubi Ulpianus sic ait: *sed & si quod ali-
us dejecit ratum habuero, sunt, qui putent secundum Sabinum
& Cassium, qui ratihabitio-
nem mandato comparant,*

I. Divi-
sio, quod
sit juris
vel facti.

A 3

me

(a) Hic etiam observandum, & alio sensu sed rarius sumi *Ratihabitio-
nem*, nempe pro *satisfactione de rato*, uti in l. ult.
C. de pact. conv. tam sup. dot. & l. 1. C. de procur. ibique Gloss. lit.
b. sed hæc significatio hujus loci non est.

me videri deiecisse, interdictoque isto teneri: & hoc verum est. Colligit inde & ex aliis juris locis conjicit *Merillius Exposit. in 50. Decis. Justin. ad l. ult. C. ad SCt. Maced.* Sabinianos in ea fuisse sententia, ut ratihabitionem in iis potissimum, quæ facti sunt, mandato compararent, Proculejanos vero videri res facti a rebus juris distinxisse, & subtilem illam divisionem (uti eam appellat *Justin. in d. l. 25. C. de don. int. V. & U.*) juris & facti introduxisse, forteque admisisse, ratihabitionem in rebus facti tantum retrahi & mandato comparari, in rebus juris non item; in casu itaque *d. legis ult. C. ad SCt. Maced.* Sabinianos rem facti, Proculejanos rem juris esse, putasse. Sed ut verum fatear, hæc meris nituntur conjecturis, nihil ea de re certi affirmare ausim; Verba quidem *d. legis l. §. 14. ff. de vi & vi arm.* innuunt dissensum quendam Jctorum, sed non definiunt, Sabinianos putasse, res facti per ratihabitionem potissimum retro confirmari potuisse, Proculejanos vero introduxisse hanc subtilem divisionem. Id tamen certius, omissis Jctorum sectis, affirmari puto, ante Justinianum in rebus facti facilius, quam in rebus juris Jctos admisisse ratihabitionem. Res autem facti secundum *Merill. variant. ex Cujac. c. 39.* sunt, in quibus merum versatur factum, ut possessio, venditio, solutio: res juris sunt, in quibus jus magis versatur quam factum, ut hereditatis aditio, aliique actus solemnes seu legitimi; In rebus facti locum habuisse ratihabitionem multis probari potest exemplis, uti in maleficiis, *l. 1. §. 14. l. 3. §. 10. ff. de vi & vi arm. l. 152. §. 2. ff. de R. F. in pignore, l. 16. §. 1. ff. de pign. & hyp. Precario, l. 13. ff. de precar. solutione, l. 12. §. ult. ff. de solut. l. 49. eod. venditione, l. 3. C. de rei vind. l. 4. C. de usucap. pro emt.* (quæ facti esse constat ex *l. 7. §. ult. ff. de Curat. fur.*) aliisque. In rebus juris vero non adeo locum habuisse ratihabitionem, ex eo patet, quod eam non admiserint in aditione hereditatis, *l. 25. §. 4. de acq. vel em. her. l. 65. pr. ff. ad SCt. Treb.* nec in tutoris auctoritate,

ritate, §. 2. *J. de auct. tut. l. 9. §. pæn. ff. eod.* quæ juris esse, ex eo patet, quod pro forma juris in his consensus præcedere debeat. (Miror autem, *Merillium variant ex Cujac. l. 1. c. 39. §. dicere*, non tamen ex jure probare, ~~hunc~~ bonorum possessionem ratihabitione quidem confirmari, non vero ita, ut retrorahatur, sed ut eo tempore petita videatur, quo ratihabitione est interposita, quum ex *l. 65. pr. ff. ad SCt. Treb. l. ult. ff. ult. ff. de bon. poss. & l. pæn. ff. rat. rem hab.* adpareat eam retrorahi.) Quod vero diximus, res facti ante Justinianum facilius per ratihabitionem retro confirmari potuisse, ei non obstat *Lex. 7. ff. de jure Cod.* agi enim ibi non de ratihabitione, sed de codicillorum confirmatione, recte observat *Merill. Obs. l. 2. c. 38. & Exposit. in 50 Decis. Iust. ad leg. ult. C. ad SCt. Maced. & Variant. ex Cujac. c. 39.* in quo *cap. 39. Cujacium* accusat, quod sibi non constiterit, quasi in *Recit. ad T. C. ad SCt. Maced.* docuerit, res facti facilius, quam res juris per ratihabitionem confirmari potuisse, quum in *Parat. ad Tit. Cod. de Donat. int. V. & U.* contra probare voluerit, ea, quæ juris sunt, retro per ratihabitionem confirmari potuisse, non ea, quæ sunt facti, quam ejus opinionem esse constat etiam ex *Tract. 5. ad Afric. ad l. pæn. ff. rat. rem hab.* quum dicit: *Plerique dicebant, in iis, quæ sunt juris, ratihabitionem retrorahi, in iis quæ sunt facti, non item.* Sed, quod *Merillius* ex *d. l. 7.* elicit, in iis, quæ sunt juris, tempus codicillorum referri ad tempus confirmationis, & quod codicillis scribitur, perinde esse, ac si testamento scriptum esset, quo codicilli confirmantur, at in iis, quæ sunt facti, spectari tempus codicillorum, non tempus confirmationis, seu testamenti, in eo *Viro Docto* non assentior, recteque, quamvis nimis rigide, *Osium Aurelium Dispunct. 39. de variant. Cujac. interpret. tom. 3. Thes. Otton. p. 785.* eum hoc nomine reprehendisse arbitror, & melius *d. legem. 7.* sequenti modo explicasse: „*Marciani* „ mens est exceptionem dare regulæ illi, quæ dicitur, „ *Quæcumque in codicillis scribuntur, perinde haberi, ac* „ si

„ *si in testamento scripta essent, l. 2. §. 2. ff. de jure Codis.*
 „ & ostendere, *quædam, ut loquitur, non referri ad con-*
 „ *firmationem codicillorum,* hoc est, quasdam dispositio-
 „ nes codicillares non referri ad testamenta, licet in ip-
 „ sis testamentis confirmentur codicilli. Hoc demon-
 „ strat in causa juris & in causa facti: primum exemplum
 „ ponit in eo, qui testamentum scripserit in urbe, po-
 „ stea captus ab hostibus codicillos fecerit; Hos codi-
 „ cillos non valere *Marcianus* ait: nec movere, quod
 „ jam ante confirmati sint; quædam enim non perti-
 „ nent ad confirmationem codicillorum. Hoc exem-
 „ plum est in causa juris, ut & quod generaliter addit
 „ *Marcianus, idem est, si aliquo modo jus testamenti faci-*
 „ *endi testator deserit habere:* puta si furiosus factus sit,
 „ constat enim furiosi codicillos non valere, *d. l. 2. §. 3.*
 „ *ff. de jure Cod.* Nec ad rem pertinet, quod in testa-
 „ mento ante a sanæ mentis homine facto confirmatio
 „ codicillorum habeatur. In causa etiam facti hoc com-
 „ probat hisce verbis: *Præterea in illis, quæ non juris,*
 „ *sed facti sunt, non est perinde habendum, quod codicillis*
 „ *scribitur &c.* & subjicit exempla causarum facti, pri-
 „ mum de eo, qui ita legavit in codicillis, *vestem quæ*
 „ *mea est,* alterum de eo, qui etiam in codicillis lega-
 „ vit Sejo sub conditione, *si Titius vivit, vel si tot anno-*
 „ *rum est,* puta septuaginta; hæc exempla docet *Marci-*
 „ *anus* non referenda ad testamentum, sive ad tempus
 „ testamenti, i. e. spectandum esse tempus codicillorum,
 „ an eo tempore is, qui codicillos fecit, vestem habe-
 „ ret, & an eodem tempore Titius in vivis esset, vel
 „ 70 annorum esset; alias non deberi legatum: scili-
 „ cet, quod tam in causis facti quam in causis juris quæ-
 „ dam non referantur ad testamentum, quamvis ex eo
 „ vim omnem sumant codicilli. Sed satis de hac le-
 „ ge, quam pleniore indigere explicatione existimavi,
 „ quam, uti jam attigimus, *Magnus Cujacius in Parat. ad*
 „ *Tit. Cod. de don. int. V. & U.* ex ea probare velit, ea, quæ
 „ juris

juris sunt, retro per ratihabitionem confirmari potuisse, non ea quæ sunt facti. Utrum vero Cujacius aliud iterum docuerit *in Recitt. ad T. C. ad Sct. Maced.* sibi que contradixerit, ei supersedeo, & cuique dijudicandum relinquo, quum scopus ea diligentius hic inquirere non sinat. Cujacium hoc nomine defendere conatur *Osius Aurelius d. 1.* & vehementer in Merillium invehitur, eumque falsi accusat, quasi Cujacio tribuat, quod non scripsit. In eo tamen consentit *Merillio Aurelius*, quod *ibidem in f.* dicat, rem facti facilius per ratihabitionem confirmari potuisse, quam rem juris. Mittamus quoque totam hanc distinctionem inter res juris & facti, quum Justinianus eam (quod ad ratihabitionem nempe) abrogaverit, & tam in rebus juris, quam in rebus facti ratihabitionem locum habituram & retro confirmaturam ea quæ facta sunt, voluerit *in l. 25. C. de don. int. V. & U.* idemque repetierit postea *in l. ult. pr. C. ad Sct. Maced.* Id vero miror, quod *Mascovius*, qui ex professo in libro singulari *de sectis Sabinianorum & Proculejanorum* eorumque dissensionibus egit, nihil de hac distinctione attingerit.

I I.

Secunda, quæ se offert, divisio est, quod *Ratihabitio II. Divi-*
fit vel hominis vel legis, quam divisionem invenio apud *Menochium in Tract. de recup. poss. Rem. 15.* *Ratihabitio fit homi-*
hominis est, quum quisque privatus consensu suo com-
 probat & agnoscit id, quod ipse vel alius egit, *Ratiha-*
bitio legis est, quæ legis potestate inducitur, quaque lex
 factum aliquod invalidum ita adprobat & confirmat, ut
 ab initio valuisse censeatur, vel fingit & præsumit ali-
 quem habuisse ratum, qui revera non habuit ratum. Hæc
 vero, quæ *hominis est*, per se satis intelligitur; ad eam,
 quæ *legis est*, *Menochius d. 1.* refert temporis lapsum,
 quum minor major factus intra quadriennium non pe-
 tit restitutionem in integrum, lex ratum habet, quod

B

in

in minore ejus ætate gestum est, neque finit amplius peti restitutionem in integrum, *l. ult. C. de temp. in inst. rest.* vel si quid alienatum obligarumve est sine decreto, intra quinquennium, vel si quid donatum, decennium inter præsentem, vicennium inter absentes, *l. ult. C. si maj. fact. alien.* adde *Cujac. ad Pauli sent. l. 1. Tit. de minoribus §. 3.*

Ad eandem secundo loco referendam puto, quod habetur in *l. ult. ff. de bon. poss.* si nimirum alicui petita est bonorum possessio, isque furere coepit, Lex ratam habet hanc petitionem, & rem habet eo loco, ac si furiosus ille ad adprobandum habilis fuisset & adprobasset. Hanc ratihabitionem legis potestate induci, nemo non videt; furiosus enim ratum habere nequit, cum in eo deficiat consensus, adeoque adprobandi facultas; necesse itaque est, hanc ratihabitionem esse legis; Idque utilitatis causa introductum, ne furiosus ille heredi suo nihil relinquat, uti ait *Cujac. Tract. 5. ad Afric. ad l. pen. ff. rat. rem hab. (a)*

Ad hanc quoque refero, quod Lex ratam habeat mortis causa donationem inter virum & uxorem factam, quæ nihil operatur, dum vivit donator, *l. 11. pr. ff. de don. int. V. & U.* sed eo mortuo, Lex eam ratam habet, *l. 13. ff. §. 1. de Don. int. V. & U.* & validam efficit ex eo tempore, quo facta donatio est, *l. 40. ff. de mort. caus. don.*

Huc denique refero id, quod generaliter de donationibus inter virum & uxorem, vel inter parentes & liberos sancit *Justinianus* in *l. 25. C. de don. int. V. & U.* Dona-
tio

(a) Neque hoc ita alienum, ut furioso adscribatur consensus; id enim similiter fit in filia furiosa, cujus nomine pater de dote experitur; nam videtur pater ex ejus voluntate agere, quia merito creditur consentire, quum per demerentiam contradicere non potest, uti est in *l. 2. §. 2. ff. solut. matrim.*

no nempe inter conjuges facta non valet, l. 1. 2. & 3. ff. de don. int. V. & U. eaque ipso jure nulla est, uti dicitur in d. l. 3. §. 10. similiter ea, quæ sit a parente in liberos l. 1. §. 1. ff. pro donato. d. l. 25. C. Attamen Lex ratas habet tales donationes inter virum & uxorem vel a parentibus in liberos collatas, idque ita, ut ab initio recte factæ videantur, si usque ad mortem in eadem perseveraverit voluntate donator, modo donatio non excedat legitimam quantitatem, vel si eam excedat, actis fuerit insinuata, d. l. 25. C. Nov. 162. c. 1. §. 1. & 2. Idem obrinet, si specialiter eam confirmavit in suprema voluntate donator vel donatrix, d. l. 25.

III.

Tertio *Ratihabitio* dividi potest, quod sit *expressa* vel *Tacita*; *Expressa* est, quæ verbis expressis interponitur, *visio in Tacita*, quæ ex actis colligitur, cum quis aliquid agit, *expressam* ex quo animus ratum habendi adparet. *Expressam* quis- & *tacita* que facile intelligit; de *tacita* paulo prolixius agemus, *tam* quum in ea controversiæ quædam occurrant. Esse eam in jure cognitam, patet ex l. 5. ff. rat. rem hab. ubi sic *Jctus*: *Non tantum verbis ratum haberi posse, sed etiam actu*; idque multis ex jure probari potest exemplis. Primum exemplum ponamus in patre, qui si solvere cœpit, quod filiusf. ejus sumsit mutuam, ratum habere filii contractum intelligitur, l. 7. §. 15. de SCto Maced. (2.) in filiof. qui sumsit pecuniam mutuam, qui, si solverit partem debiti paterf. factus, ratum contractum habere intelligitur, arg. d. l. 7. §. 16. (a) Addamus (3.) si Titii
 B 2 V. Gr.

(a) Licet alii dicant. si paterf. factus partem solverit, non in totum cessare SCtum Macedonianum, adeoque eum non in totum probare & agnoscere debitum, sed tantum ratione partis solutæ, & verba legis 7. §. ult. sic explicent,
 cessa-

V. Gr. res sine mandato ab alio distracta est, Titius autem evicta re, vel ob præcedens vitium conventus satisfecerit emtori, ratum habere contractum Titius per hujusmodi factum intelligitur, *l. 9. C. de Cond. indeb.* adeoque dominus, solvendo ex contractu falsi procuratoris sive gestoris sine mandato, ratum videtur habere contractum. (4) si dominus paterve ex contractu servi vel filii agit, ratum habere contractum intelliguntur, arg. *l. 9. pr. ff. de compens. & l. 57. pr. ff. de Ædil. Ed.* hocque inde adparet, quod tunc in solidum, non de peculio duntaxat, conveniri possint. Idem plenius probari potest ex *l. 66. ff. de fidej. & mand.* ubi sic Paulus: *si servus alienus pro Titio fidejussit & solvit, liberatur Titius, si dominus mandati contra eum agere instituit; nam qui mandati agit, ratam habere solutionem videtur.* (a) Unde generaliter colligunt Doctores: Qui ex contractu alterius agit, videtur eum habere ratum, uti v. *ap. Brunnem. ad d. l. 66.*

cessabit SCtum, i. e. solutum repetere non potest; Sed hæc verba non puto omnia referri posse ad partem solutam; nam ut solutum repetere nequeat, non opus est, ut cesset SCtum Maced. soluti enim nulla repetitio est, l. 9. §. pen. & ult. ff. cod. quum non obitante SCto maneat obligatio naturalis, ideoque verba d. l. 7. §. ult. sic intelligi debent: Cessabit SCtum ratione partis non solute, nec solutum repetere potest, idque confirmat lex 9. pr. cod. si illico jungatur cum l. 7. §. ult. cum qua cohæsisse videtur, quia ex eodem Ulpiani libro est, cujus definitionem Ulpianus opponit præcedenti per particulam sed, ideoque significat, definitionem aliam esse in l. 9.

(a) Necessaria autem hic erat ratihabitio, ut per eam fidejussionem & solutionem liberaretur Titius; quia servus fidejussionis nomine obligari non potest, *l. 20. ff. cod. nisi in rem domini aut ob rem peculiarem fidejusserit, l. 47. §. 2. ff. de pecul. l. 3. §. 5. & 6. cod.*

66. Neque his obstare puto *legem 20. ff. eod.* in qua docetur, dominum, qui ex fidejussione servi solvit, repetere posse pecuniam solutam ab eo, cui numerata est; Nonne enim dominus videtur ratam habere servi fidejussionem, quum ex ea solvit, æque ac pater, qui ex contractu filii solvens ratum contractum habere intelligitur, uti paullo ante n. 1. vidimus? Sed primo animadvertendum, doceri in *d. l. 20.* dominum quidem solvere, sed non agere ex contractu servi, uti erat in *d. l. 66.* secundo ideo in *l. 20.* repetitionem domino dari, quia dominus putaverat, servum fidejussisse ex causa peculiari, (quod facere poterat) cum ex causa dominica i. e. quasi domini jussu fidejusserat, quod non poterat, *l. 19. eod. d. l. 20.* ibique *Accurs.* atque ita hanc *legem 20.* intelligi debere, inde adparet, quod in ea doceatur, ideo repetitionem domino dari, quod servus fidejussionis nomine obligari non possit, quæ ratio falsa esset, si servus ex peculiari causa fidejussisset; nam ex ea fidejubere potest, *l. 3. §. 5. & 6. l. 47. §. 1. ff. de pecul.* Si vero filius. ita fidejussisset, & pater solvisset, puto patrem non posse repetere, quod solvit, quum filius. & servi causa distincta sit in casu fidejussionis, uti dicitur in *l. 3. §. 9. ff. de pecul.* servo enim fidejubente extra causam peculii vel rem domini, non obligatur dominus de peculio, *l. 3. §. 5. & 6. ff. eod.* filio autem fidejubente ex quavis causa, semper obligatur pater de peculio, *d. l. 3. §. 9. (5)* Si is, cujus res a debitore aliquo pignori data est, pro debitore illo fidejubet, tacite mandat, res suas esse obligatas, adeoque pignus illud ratum habet, *l. 5. §. ult. ff. in quib. caus. pign. vel hyp. tac.* modo sciverit fidejubens res suas esse pignori datas, *Brunnem. ad d. l. 5.* & sic regulariter obrinere puto; qui enim fidejubet, consentit in contractum, *l. 11. C. de evict.* Attamen exceptio est in domino, qui, si servus sine jussu ejus contraxit, pro eo postmodum fidejubens non videtur ratum habere contractum sine voluntate sua initum, *l. 1. §. 5. ff. quod jussu.*

Licet enim tacite adprobet, quod servus egerat, non tamen erit hæc fidejussio pro ratihabitione habenda, neque dominus conveniri poterit actione quod jussu, idque ideo, quia tum non ut dominus sed ut extraneus intervenit, & quia aliud est jubere, aliud fidejuberere, uti dicitur in *d. l. 1. §. 5.* (a) Aliud juris obtinet in patre, cujus filiusf. contraxit mutuum; si enim patris voluntate intercesserint fidejussores, totum filii contractum videtur ratum habere, *l. 9. §. 3. in f. ff. ad SCt. Maced.* parum autem referre puto, utrum patris voluntate iutercesserint fidejussores, an ipse fidejusserit, v. *l. 1. §. 9. post pr. C. de caduc. toll.* adeoque hic diversa iterum causa est patris & domini, v. *A. Fab. Ration. ad l. 9. §. 3. ff. ad SCt. Maced. lit. a.* (6.) si eam litem, quam procurator falsus inchoavit, dominus persequitur, vel a sententia adpellat, dominus ratum habere intelligitur, quod egit falsus procurator, *l. 3. §. 1. ff. rat. rem hab. l. 2. C. de filiisf. & quemadm pro his l. 5. ff. rat. rem hab.* idque inde adparet, quod eo casu stipulatio de rato contra procuratorem falsum non committatur, quæ committeretur, si dominus ratum non haberet, *l. 12. §. ult. ff. rat. rem hab.* (7.) Minor emancipatus bonorum possessionem contra tabulas præscriptione temporis amisit, vel eam repudiavit, potest adhuc in integrum restitutionem petere, sed si major factus legatum petit ex eo testamento, in quo præteritus erat, sibi relictum, ratam habere omissionem vel repudiationem suam & liti renunciassè intelligitur, *l. 30. ff. de minor.* Item si contractum in minorennitate initum implet major factus per traditionem, ratum illum habere creditur, *l. 3. §. 1. ff. de*

(a) Quisque facile percipit, hæc intelligenda esse de fidejussione domini post contractum servi interposita; si enim ea præcesserit, qualis casus est in *d. l. 1. §. 1. quod jussu.* aliud juris erit.

de minor. arg. l. 7. §. 1. ff. de lib. caus. & l. 7. §. ult. ff. ad Sc. Maced. Certe enim hoc modo re ipsa comprobantur, quæ erant gesta: nihil autem refert, utrum quis verbis an actu ratum habeat, *l. 5. ff. rat. rem hab.* Attamen his obstat eadem *Lex 3. §. 2. ff. de minor.* ubi docetur, minorem 25 annis, qui paternæ hereditati se miscuerat, majorque factus aliquid exegerat a debitoribus paternis, non videri tacite comprobasse per id aditionem suam, sed contra eam adhuc posse in integrum restitui, *Cujacius in Comment. ad Tit. de min. ad d. l. 3. §. 1. & cum eo Gothofr. in not. ad d. l. 3. §. 2. Voet ad Tit. de minor. §. 44. Jac. Menoch. de recup. poss. Remed. 15. n. 126. & seqq. & A. Faber Ration. ad d. l. 3. §. 2.* recte quidem hæc ita conciliant: distinctionem hic esse adhibendam: vel enim omnino perfecta res fuit ante legitimam ætatem, vel adhuc imperfecta seu inchoata; si omnino perfecta res fuit, & actum aliquid fuerit in consequentiam ejus rei post impletam legitimam ætatem, id pro tacita ratihabitione non esse habendum, hucque referunt, quod dicitur in *d. §. 2.* secus si res fuerit imperfecta seu inchoata in minore ætate. Non male tamen hic addi posset, quod ajunt *Irnerius ad d. l. 3. §. 2. Brunnem. ad d. l. & ad l. 1. & 2. C. si maj. fact. rat. hab. n. 7. Noodt ad d. l. & Zoesius ad Tit. de minor. n. 24.* ideo diversum jus obtinere in *d. §. 2.* quia minor debita exigendo non necessario videtur adprobare aditionem, sed potius id fecisse animo bene administrandi hereditatem, ne illa negligentia ei imputetur, debitoribus postea non solvendo factis. Quod vero *Voet d. l.* ex distinctione paullo ante adhibita concludit, non esse tacitam ratihabitionem, si minor major factus pretium exigat, aut rem tradat ex emtione, quæ inita erat durante cura, in eo Viro Consultissimo non assentior, neque illud satis ex distinctione illa adparet; in ea quandoquidem requiritur, ut res omnino fuerit perfecta ante impletam majorem ætatem, non autem dici potest, venditionem in minore ætate omnino fuisse perfectam, quam diu pretium non est solutum, idque inde patet,

ret, quod res venditæ, etiam si traditæ sint, non aliter emtori acquirantur, quam si pretium venditori fuerit solutum, vel alio modo ei satisfactum, §. 41. *f. de Rer. Div.* Emtio quidem dicitur perfecta, simulac de merce & pretio convenit, sed nondum est plene perfecta; requiritur enim adhuc traditio & pretii solutio, quo casu consummata i. e. plene perfecta dici solet. (8) Et ultimo addo, si quis metu coactus aliquid promisit, dein per intervallum temporis libere solvit, ea solutione ratam habere creditur promissionem suam, ita ut frustra in integrum restitutionem postulet, *l. 2. & 4. C. de his qua vi met. c.*

I.V.

IV. Di- Quarto & ultimo *Ratihabitionem* divido, quod fiat vel
visio in *in totum vel pro parte*, seu quod sit *Generalis* vel *Particu-*
genera- *laris*; *Generalem* adpello, cum quis omne quod gestum
lem & est adprobat & agnoscit, *Particularem*, cum quis non
particu- omne sed partem tantum ejus, quod actum est, ratam
larem. habet; Id autem pro parte (in iis saltem, quæ alius e-
 git) fieri posse, manifestum est ex *l. 17. ff. rat. rem hab.*
 ubi sic *Marcellus*: *Cum debitore decem creditoris nomine*
Titius egit, partem petitionis ratam habuit dominus, dicen-
dum est, obligationis partem consumtam, quemadmodum si
decem stipulatus esset aut exegisset, creditorque non totum
sed partem gesta rei comprobasset (a) Idem probat *Pompo-*
nius in *l. sq. 18.* dum ait: *nam etsi ipse dominus pro parte ra-*
tum habuerit, pro parte non habuerit, non ultra quam in
partem committitur stipulatio. Quare etiam, si fallus *procu-*
rator ratam rem dominum heredemve ejus habiturum satis-
 dederit, domini heredes, si ratum habere volunt, non
 cogun-

(a) In qua lege particulam aut pro & positam esse dicunt
 Glossatores, ut duo diversi casus proponantur.

coguntur in solidum ratum habere, sed quisque pro sua parte id facere potest, & si quidam sint, qui ratum habent, alii, qui non, stipulatio de rato contra procuratorem non in solidum committitur, sed pro ea tantum parte, pro qua ratum non habetur, *d. l. 18. pr.* Et quare quæso quis non posset pro parte ratum habere? cum in totum omittere ratihibitionem possit, *l. 22. pr. ff. rat. rem hab. l. 6. §. 1. ff. de cond. indeb.* Attamen cum dicimus, aliquem pro parte ratum habere posse, non leve nobis videtur facere negotium *lex 4. §. 1. in f. ff. de V. O.* ubi Jctus ait: *Ipsè dominus pro parte ratum habere non potest.* Sed sciendum, stipulationem seu cautionem de rato vel a procuratore interponi vel ab ipso domino, ipse autem dominus caver, se heredemque suum ratum habiturum, ut procuratorem ab ea cautione relevet & confirmet ejus personam, *§. 3. ff. de satisfd.* (ejusque rei exemplum peti potest ex *l. 65. ff. de procurat. & defens.*) Jam si procurator stipulationem hanc, *dominum ratum habiturum*, interposuerit, potest dominus procuratoris actum pro parte ratum habere, atque ita est casus *d. legis 17. & 18. ff. rat. rem hab.* Si vero ipse dominus cavit, *se heredemque suum ratum habiturum*, heredes quidem, quisque pro parte sua, ratum habere possunt, (a) sed ipse dominus in totum ratum habere debet, atque hoc est, quod docetur in *d. l. 4. §. 1.* Ita rem optime explanasse mihi videtur *Cujacius in Comment. ad l. 2. §. 5. ff. de V. O. circa med.*

V.

Ut autem cum effectu interponi possit Ratihibitio, quatuor præcipue requisita esse observanda puto, I. ut interponatur ab eo, qui ratum habere potest, unde *cap. sq. 3.* videbimus, *quinam ratum habere possint, quinam non.* Ratihi-
bitiois
requisita.

C

II. ut

(a) Idem de heredibus quoque docetur in *l. 44. §. 6. ff. fam. ere.* quæ itidem *Pauli* est.

II. ut fiat in re tali, quæ rata haberi potest: unde *cap. 4.* examinabimus, *in quibus causis cum effectu interponi possit, in quibus non.* III. ut fiat tempore idoneo; hinc *cap. 5.* inquiremus, *quo tempore interponi debeat Ratihabitio.* IV. ne fiat in præjudicium juris tertio jam quæsiti, de quo tractabimus *cap. 6.*

CAPUT III.

Quinam ratum habere possint, quinam non.

§. I.

*Quinam
ratum
habere
possint.*

Quam Ratihabitio sit adprobatio superveniens, eaque consensu fiat & mandato, aut jussui comparetur (uti infra *cap. 7. §. 1.* videbimus) sequitur, in genere eos ratum habere posse, qui consentire & mandare aut jubere possunt, veluti pater & dominus, *l. 1. §. 6. ff. quod jussu.* Item filius in iis causis, in quibus agere vel conveniri potest, *arg. l. 8. pr. ff. de procur. & def. quare & filia ratum habere potest, si pater egit de dote, l. 39. §. 3. ff. de proc. & def. l. ult. pr. ff. rat. rem hab.* Et quilibet alius, cujus res gesta est, *l. 9. ff. de neg. gest.* etiam minores 25 annis, *l. 3. pr. ff. rat. rem hab. l. 9. pr. ff. de novat. & deleg.* (ita tamen, ut si læsi sint, restitui in integrum adhuc possint *d. l. 3. pr.*) sed ex auctoritate curatorum, si eos habeant, *arg. l. 11. C. de procurat.* Quid igitur, si non habeant curatores, an tum etiam possunt? possunt; exemplum suppeditabit *lex 43. §. 3. ff. de proc. & def.* Multo igitur magis, si minores sunt majores 25 annis facti, *toto Tit. C. si maj. fact. rat. hab.* Sed an potest ratum habere heres? potest & non potest; Distinguedum enim, an negotium ad heredem transeat, an non: si transeat, ratum habere potest; si non transeat, non potest. V. Gr. si procuratori ejus, qui mortuus erat, soluta fuerint legata, heres hanc solutionem ratam habere

po.

potest, cum id negotium ad heredem transeat, l. 22. §. 6. ff. rat. rem hab. E contrario, si is, cui petita est bonorum possessio, decesserit, heres eam petitionem ratam habere non potest, l. 7. ff. eod. quia hoc negotium ad heredem non transit, l. 3. §. 7. ff. de bon. poss. nisi bonorum possessio a defuncto jam fuerit petita vel rata habita, d. l. 3. §. 7.

I I.

In genere itaque non possunt ratum habere illi, qui *Quinam* consentire & mandare non possunt, uti pupilli & minores sine tutorum vel curatorum (si eos habeant) auctoritate, arg. pr. ff. de auct. tut. & l. 11. C. de procur. non pos. Infantes, §. 9. de inut. stip. Prodigus, l. 40. ff. de R. ff. sint. Furiosus, d. l. 40. l. 47. ff. de acq. vel om. hered. sed si furor cum reliquerit, potest ratum habere quod actum est, dum fureret, l. 48. ff. eod. Cujac. Tract. 5. ad Afric. ad l. pen. ff. rat. rem hab. Præterea non potest ratum habere is, cujus consensus ab initio pro forma juris ita requiritur, ut ratihabitio non sufficiat, qualis est tutor, qui ratum habere non potest, quod gestum est cum pupillo sine ejus auctoritate; debet enim tutor statim in ipso negotio præsens auctor fieri, post tempus vero interposita auctoritas nihil agit, uti est in §. 2. ff. de auct. tut. & l. 9. §. 5. ff. eod. His tamen refragari videtur, quod ait Ulpianus in l. 5. §. 4. ff. de acq. vel om. hered. Jussum ejus, qui in potestate habet, non est simile tutoris auctoritati, quæ interponitur perfectio negotio, sed præcedere debet. Ut hæc conciliet Jauchius de negat. in Pand. Flor. p. 258. negationem inserit, legitque, quæ non interponitur perfectio negotio. Sed ab hac conciliatione abstinere velim, (1.) quia nulla Codicum nititur auctoritate, (2.) quia sensum legis reddit ineptum; verba enim præcedere debet tunc non referuntur ad jussum, sed ad tutoris auctoritatem, & sic videretur Jctus docere, jussum ejus, qui in potestate habet, non requiri in adeunda hereditate,

sed ratihabitionem sufficere, id quod tamen minime voluit, quum & ex exemplis quæ subjicit in §. *sqq.* & ex *l. 65. pr. ff. ad Sc. Trebel.* adpareat, in adenda hereditate ratihabitionem minime sufficere, sed iustum præcedere debere. Nec magis placet conciliatio *J. Gothofredi ad l. 29. ff. de R. J. substituentis in d. l. 25. profecto negotio pro perfecto negotio*; Res enim retenta lectione facile explanari potest, si cum *Cujacio Obs. L. 13. c. 31. & Hub. ad Tit. J. de auct. tut. n. 3.* dicamus, verba illa *perfecto negotio*, significare jam jam perfecto negotio, seu in continenti, simul atque negotium illud est perfectum, quo casu etiam statim in ipso negotio interposita esse auctoritas merito existimatur; quid enim interest, utrum fiat in ipso negotio, an in repræsentanti? in re autem præsentanti fit, quod illico fit post perfectum negotium, *l. 1. in f. ff. de solut. & lib.* Jure tamen novo cum Justinianus ratihabitionem tam in rebus juris quam facti admisit in *l. 25. C. de Don. int. V. & U.* dicendum videtur, tutores etiam posse ratum habere id quod gestum est cum pupillo. Denique non potest ratum habere heres eo casu, quo negotium ad heredem non transit, uti §. *præced. in f.* vidimus.

CAPUT IV.

*In quibus causis cum effectu interponi possit,
in quibus non.*

§. I.

*In quibus
causis
cum effe.
Etm inter-
poni que
at,*

Generaliter Ratihabitio interponi potest in iis, quæ alius vel ipse quis egit, non quidem in omnibus, sed iis solis, quæ ratione ratum habentis invalide erant acta; Si enim actus omnino esset validus, non opus foret

ret *Ratihabitione*, quippe quæ est adprobatio superveniens, qua aliquid agnoscitur & comprobatur, qualis non requireretur, si per se actus esset validus. In iis, quæ alius egit, *Ratihabitione* procedit, si invalida sunt ob defectum consensus seu voluntatis ejus, qui ratum habet (a). In iis vero, quæ ipse quis egit, *ratihabitione* procedit, si non quidem ob defectum consensus actus est invalidus, sed in gratiam ratum habentis a lege fuit improbatus. Videamus jam primo de iis, quæ egit alius, dein quæ ipse quis egit.

I I.

In eo autem, cujus actum ratum habemus, observandum est, cum vel esse potestati nostræ subiectum, ut filium & servum, vel non. *Ratihabitionem* interponi posse in iis, quæ egit filius vel servus, ex eo adparet, quod pater & dominus ratam habere possint bonorum possessionem a filio vel servo agnitam, l. 5. pr. ff. quis ord. in bon. poss. l. 6. §. 1. l. 25. §. 7. ff. de acq. vel om. hered. l. 1. C. qui adm. ad bon. poss. Item restitutionem hereditatis fideicommissariæ, l. 30. §. 2. l. 65. pr. ff. ad SCt. Trebell. compensationem a filio factam, l. 9. §. 1. ff. de compens. mutuum a filio contractum, l. 7. §. 15. ff. l. ult. C. ad SCt. Maced. precarium, l. 13. ff. de precar. & generaliter ea, quæ gessit filius vel servus, l. 1. §. 6. ff. quod jussu. etiam si ea fecerint invito domino vel patre, l. 6. §. 1. ff. de acq. vel om. her. l. 30. §. 2. l. 65. pr. ff. ad SCt. Treb. Ita etiam *Ratihabitione*

C 3

(a) Per defectum autem consensus hic non intelligendum, quasi ratum habens consentire non potuerit, uti id accipi solet, cum de furioso & infante loquuntur Jcti, sed quod defuerit, i. e. non adfuerit consensus ratum habentis, qui ceteroquin habilis erat ad consentiendum.

bitio interponi potest in iis, quæ egit quilibet alius sub potestate non constitutus, uti in bonorum possessione, l. 3. §. 7. ff. de bon. poss. l. pen. pr. ff. rat. rem hab. in restitutione hereditatis fideicommissariæ, sive quis eam pro nobis acceperit, vel ipse sibi eam arripuerit, l. 37. pr. in m. & f. l. 66. §. 1. ff. ad SCt. Treb. Transactione, l. 60. ff. de procurat. & def. emptione venditione, l. 16. & 19, C. de procur. l. 19. C. de neg. gest. l. 4. C. de usuc. pro emt. l. 3. C. de rei vind. l. 12. C. mand. solutione, sive quis eam fecerit, vel receperit, l. 12. §. 4. l. 34. §. 6. l. 49. l. 71. §. 1. 2. & 3. ff. l. 11. & 12. C. de solut. l. 14. ff. de condict. c. d. c. n. s. l. 7. pr. & §. 2. ff. de dote præleg. operis novi nunciatione, l. 5. §. 18. ff. de op. novi nunc. in iis, quæ pro minore acta sunt, quæ rata habere potest, cum major est factus, l. 11. C. de solut. Denique in delictis, veluti si quis aliquem dejecit, l. 1. §. 14. l. 3. §. 10. ff. de vi & vi arm. l. 152. §. 2. ff. de R. F. si quis rem alienam dederit pignori quasi suam, l. 20. pr. j. l. 16. §. 1. ff. de pign. act. l. 16. §. 1. ff. de pign. in illatione cadaveris, §. 9. F. de R. D. l. 6. §. 4. ff. eod. (a) j. l. 2. §. 2. ff. de relig. & sumt. fun. & l. 3. §. 3. ff. de sep. viol. Sed ut ratihabitio in delictis procedat, non male Glosatores ad d. l. 1. §. 14. de vi & vi arm. lit. c. & d. Jul. Clarus Lib. 5. sent. (b) Eman. Soarez in Thes. recept. sent. voce ratum, requirere videntur, si in re nostra non est commissum, ut tale sit delictum, quod per alium explicari potest, & principaliter committi solet ad offensam & inju-

(a) In qua §. 9. & l. 6. lectionem Florentinam cum Fauchio, A. Augustino Emend. l. 1. c. 2. pr, Tom. 4. Thes. Ott. & Heinecc. ad Vinn. l. 2. T. 1. Inst. §. 9. num. 4. præfero, cum & Theophilus & Basiliæ negationem omittant.

(b) Uti vide in ejus comm. opin. apud R. P. Fichard. recept. sent. Tom. 2. p. 311. voce Ratificans.

injuriam alterius, uti homicidium, non vero tale, quod per alium explicari nequit, & quod committi principaliter solet propter libidinem ipsius delinquentis, uti est adulterium, stuprum. Procedit autem Ratihabitio, sive actus judicialis sit, sive extrajudicialis. De extrajudiciali ex dictis satis adparet, de judiciali v. l. 56. ff. de judic. l. 75. ff. de proc. & def. l. 11. ff. qui satisfd. cog. l. 3. §. 2. & 3. ff. judic. solvi. l. 3. §. 1. ff. rat. rem hab. l. 9. §. 1. ff. de compensat. Ex dictis itaque recte concludimus, ratihabitionem generaliter locum habere in iis, quæ mandari & per alium expediri possunt. Is autem alius, cujus actum ratum habemus, si nostro nomine egerit, in jure dici solet negotiorum gestor vel falsus procurator, uti in l. 3. pr. & §. 1. ff. rat. rem hab. quia mandatum non habuit, vel habuit quidem, sed non sufficiens seu non ad id, quod egit, l. 6. §. 2. ff. de cond. indeb. Vocatur etiam simpliciter procurator, uti in l. 4. l. 8. §. 1. & 2. l. 12. §. 2. ff. rat. rem hab. ubi tamen subaudiendum falsus.

L I I.

Sed an necesse erit, ut is, cujus actum ratum habemus, egerit nostro nomine seu contemplatione? Hic distinguendum puto inter res & personas, vel enim (1.) res fuit nostra, quæ gesta est, vel non nostra, (2.) vel is, qui egit, potestati nostræ fuit subjectus vel non; Jam si res fuit nostra, & is egerit, qui potestati non est subjectus, non puto requiri, ut nostro nomine egerit; Exemplum peti potest ex l. 16. §. 1. ff. de pign. & hyp. & l. 20. pr. ff. de pign. act. nempe, aliquis rem meam dedit pignori, non meo sed suo nomine, ego ratum habeo, valebit pignus ab initio. Aliud exemplum elici potest ex l. 3. C. de contrah. & commit. stip. Pecuniam meam tibi dedi mutuam, & stipulatus sum eam reddi *Juliano*, qui absens erat, inutilis est stipulatio, quum alter alteri stipulari

An necesse sit, ut actus nomine rati habitus sit gestus.

lari nequeat, §. 4. & 19. *Inst. de inut. stip.* mihi ergo restat repetitio pecuniæ, non *Juliano*: at ille pecuniam exegit quasi suam, & solvitur ei, ego ratam hanc solutionem habere possum & actione negotiorum gestorum pecuniam a *Juliano* repetere. Alia exempla peti possunt ex *l. 3. C. de rei vind.* & *l. 1. C. de his qui a non dom.* atque ita sentit etiam *Cujac. Tract. 8. ad Afric. ad l. ult. ff. de neg. gest.* & *A. Faber Ration. ad l. 23. ff. de reb. cred. fere in med.* Si vero res non fuit nostra, & aliquis sub potestate non constitutus egerit, requiritur, ut nostro egerit nomine; Egregium hujus rei exemplum est in *l. 6. §. 9. ff. de neg. gest.* quare ipsa legis verba hic exhibebimus:

„ Quæritur apud *Pedium lib. 7.* Si Titium quasi debitorum rem tuam extra iudicium admonuero, & is mihi solverit, cum debitor non esset; tuque postea cognoveris & ratum habueris; an negotiorum gestorum actione me possis convenire? & ait, dubitari posse: quia nulum negotium tuum gestum est, cum debitor tuus non fuerit; sed ratihabitio, inquit, fecit tuum negotium, & sicut ei, a quo exactum est, adversus eum datur repetitio, qui ratum habuit, ita & ipsi debitor post ratihabitionem adversus me competere actio, sic ratihabitio constituet tuum negotium, quod ab initio tuum non erat, sed tua contemplatione gestum.

Aliud exemplum vide in §. sq. 10. *ejusd. legis.* & aliud peti potest ex *l. 2. in f. ff. de calumn.* Sed observanda hic exceptio quædam, quæ additur in *d. l. 6. §. 11.* nempe: si modo verus dominus ex eo non sit locupletatus, V. Gr. si cum te heredem putarem, insulam fulsero hereditariam, tuque ratum habueris, non erit mihi adversus te actio, quum verus dominus hoc facto meo sit locupletatus, nec possit, quod alii acquisitum est ipso gestu, hoc tuum negotium videri, *d. §. 11. Cujac. d. l. A. Fab. Ration. ad d. l. 6. §. 11. de neg. gest.* Quod si is, cujus actum ratum habemus, fuerit persona potestati subjecta, ut filius & servus, patrem & dominum ratum habere posse credo, sive filius vel servus egerit in re patris vel domini vel

vel non, sive suo sive patris vel domini nomine, idque propter relationem personarum, quæ est inter patrem & filium, servum & dominum. Sic V. Gr. filius. si sumserit pecuniam mutuam, pater hunc contractum ratum habere potest, *l. 7. §. 15. ff. l. ult. C. ad Sct. Maced.* Quid enim, an opus erit, ut filius patris nomine vel in rem patris sumserit mutuum? id nusquam invenio; & sic in ceteris a filio vel servo gestis; Hac tamen observanda differentia, quod, si filius vel servus suo nomine contraxerit, & pater vel dominus ratum habuerit, filius vel servus contraxisse intelligantur; Si vero filius vel servus patris vel domini nomine contraxerit, & pater vel dominus ratum habuerit, pater vel dominus ipse contraxisse intelligantur, hocque discrimen adparebit ex *l. 13. ff. de precar.* ubi docetur: Si servus domini nomine rem precario rogaverit, & dominus ratum habuerit, ipse dominus intelligetur precario habere; si vero servus suo nomine precario rogaverit, & dominus ratum habuerit, non videbitur dominus precario habere, sed servus; Idemque ibi de filio docetur. Quæ autem diximus, patrem & dominum ratum habere posse actum filii & servi, etiamsi nec de re nec nomine eorum egerit filius vel servus, item quemlibet alium posse ratum habere, si modo re ipsa de re ejus actum sit, licet non ejus nomine, his non obstabunt illi textus, in quibus additur, rem ratum habentis nomine fuisse gestam, uti *d. Lex 13. ff. de precar. Lex 17. pr. ff. rat. rem hab. Lex 80. §. 7. ff. de furt.* ex quibus tamen alii probare volunt, ratihabitionem non procedere, nisi res ratum habentis nomine fuerit acta, (a) in lege enim 13. distinctio illa docetur, uti diximus, ideoque in ea, uti & in

D

ce.

(a) Ita sentiunt Glossatores ad *l. 3. C. de rei vind. Lit. z.*
 & *Brunnem. ad l. 1. C. de reb. al. non al. n. 2. in f.*

ceteris alleg. non jus, sed factum narratur. Neque ob-
 stabit *Lex 6. §. 6. ff. de neg. gest.* ubi distinguendum ait
 Ictus, *utrum res contemplatione seu nomine filii an patris*
fuerit gesta, ideoque si quis filio servum non necessarium e-
merit (adeoque rem contemplatione filii gesserit) & *pa-*
ter ratum habuerit, nihil agi illa ratihabitione. Nam alia
 hic res est, hic non egit filius, sed alius pro filio; Se-
 cundo, ostendimus paullo ante, in eo, qui potestati sub-
 jectus non est, requiri, ut vel egerit de re ratum ha-
 bentis, vel ejus nomine, hic autem nec res patris fuit,
 nec ejus nomine acta; Non fuit patris nomine acta,
 quia emtio facta fuit filio; Non fuit patris, quia ne qui-
 dem filio fuerat is servus necessarius, qui si necessarius
 aut utilis fuisset, patris sane negotium aliqua ex parte
 gestum videri potuisset hoc ipso, quod peculium locu-
 pletius factum fuisset, atque ita teneretur emtori saltem
 de peculio. Sed si filius ratam habuisset emtionem, uti-
 que per hanc ratihabitionem fecisset suum negotium,
 & ita se obligasset in solidum actione negotiorum gesto-
 rum, patrem vero per consequentias actione de peculio,
l. 44. ff. de pecul. quia scil. negotium emtionis ei gestum
 fuerat, non patri, & quamvis inutiliter gestum fuerit,
 attamen ratihabitione facit, ut pro utiliter gesto habeatur,
l. 9. ff. de neg. gest. Neque hæc verba, *nihil agitur rati-*
habitione, ita intelligenda sunt, ut omnino nihil agatur,
 sed ratihabitione patrem non obligari in solidum, quæ
 tamen alias patrem obligat in solidum, si ratum habue-
 rit, quod filius egit, *Cujac. Tract. 2. ad Afric. ad l. 23.*
ff. de reb. cred. & A. Fab. Ration. ad d. l. 6. §. 6. ff.
de neg. gest. (a). Denique non obstat *Lex 19. C. de neg.*
gest. & Lex 20. C. fam. excisc. (b) ubi docetur, si unus
 co-

(a) Quod autem diximus, in *d. l. 6, §. 6.* non fuisse ge-
 stam rem patris, ei non obstat, si quis dixerit, imo res
 pa-

coheres pro solido rem veluti communem (adeoque etiam nomine coheredis) venundedit, alter ratam habens hanc venditionem actione negotiorum gestorum de pretio agere potest; quod si coheres ille rem non veluti communem sed ut propriam (adeoque non coheredis nomine) distraxerit, ac pretium possideat, alter non negotiorum gestorum agere, sed ab eo hereditatem petere debet. Sed observandum, in prima quidem legis parte doceri, si coheres unus, rem veluti communem, adeoque & nomine coheredis vendiderit, & alter ratum habuerit, actionem ei dari negotiorum gestorum, attamen in posteriore legis parte non negari, ratihabitionem procedere, si rem ut propriam distraxerit alter, non enim additur, eum ratum habuisse. Sed satis de hac quaestione. Ex dictis jam apparet, cum, cujus actum ratum habemus, egisse vel in re nostra & nostro nomine, vel in re nostra & non nostro nomine, vel in re non nostra seu aliena sed nostro nomine. Animadvertendum praeterea ratihabitionem adhuc cum effectu interponi, etiam si in eo, cujus actum ratum habemus, defectus quidam

D 2

dam

patris ibi gesta fuit, quum filii negotia peculiaria ibi gesta sint, ideoque patris negotia gesta videantur, quum peculium magis patris quam filii sit, *l. 3. §. 4. in f. l. 27. pr. ff. de minor.* Non enim negotia peculiaria ita sunt patris, ut non sint etiam filii. hujus enim peculium proprium ipsius patrimonium esse intelligitur, *l. 19. §. 1. in med. l. 39. l. 47. §. ult. ff. de pecul.* neque rursus ita etiam sunt filii, ut non sint patris quoque, *d. l. 3. §. 27. A. Fab. d. l. pr. recte ergo Jctus in d. l. 6. §. 6. distinguit, utrum res filii an patris nomine fuerit gesta. Ex eo itaque minime sequitur, ut res semper debeat acta esse nomine ratum habentis.*

(b) Quæ leges eosdem habent auctores.

dam supervenerit, V. Gr. si mortuus sit, vel furere inceperit, vel cum poenituerit, l. 24. §. 1. ff. rat. rem hab.

I V.

*De rati-
habitione
eorum,
quæ ipse
quis egit.* Videndum jam de *Ratihabitione* eorum, quæ ipse quis egit, hicque in memoriam revocandum, quod diximus supra §. 1. *huj. cap.* requiri nempe, ut actus sit invalidus non quidem ob defectum consensus, sed si in gratiam ratum habentis actus a lege fuerit improbatus. Hujus rei exemplum I. habemus in minoribus, qui majores facti ratum habere possunt, quod ipsi in minorennitate egerant, *Paul. Sent. l. 1. Tit. 9. §. 3. l. 3. §. 1. ff. de minor. toto Tit. Cod. si maj. fact. rat. hab.* Id autem, quod minores egerunt, invalidum esse, quum per restitutionem in integrum rescindi possit, notum est. II. in filiofamilias, qui pecuniam sumsit mutuam; actus enim ille invalidus est in gratiam, i. e. ob rationem filiofamilias. propter Sctum Macedonianum, attamen paterfamilias factus contractum illum ratum habere potest, arg. l. 7. §. ult. ff. & l. 2. Cod. ad Sct. Maced. III. exemplum habemus in eo, qui metu contraxit, contractus quippe per restitutionem rescindi potest, attamen is, qui metum est passus, eum postea ratum habere potest, l. 2. & 4. C. de his qua vi met. c. j. l. 1. ff. de in int. rest.

V.

*In quibus
causis
cum effe-
ctu non
possit in-
terponi.* Vidimus huc usque, in quibus causis cum effectu interponi possit *Ratihabitione*, videndum jam, in quibus non possit. Diximus *pr. hujus cap.* *ratihabitionem* cum effectu interponi in iis, quæ invalide erant acta, item quæ mandari & per alium expediri poterant; Ex quo liquet, cum effectu eam in genere interponi non posse I. si actus per se & omnino est validus, unde nihil operatur *ratihabitione* in iis, quæ gessit procurator verus, qui man-

mandatum de eo, quod egit, habuit, *l. 6. pr. §. 2. l. 47. ff. de cond. indeb. l. 87. ff. de solut. l. 40. §. 2. in med. ff. de proc. & defens. (a)* II. Si talis sit actus, qui mandari & per procuratorem expediri non poterat, veluti actus legitimi, de quibus v. *Cujac. Obs. 15. c. 16. aliaque, v. l. 40. pr. ff. de procurat.* Præterea non interponitur cum effectu in illis, quæ neque in re nostra, nec nostro nomine sunt acta, uti *vid. §. 3. huj. cap.* Item quæ nostro quidem nomine sed in re aliena sunt acta, si nullum inde lucrum ad ratum habentem, sed omne ad verum rei dominum pervenerit, *vid. §. 3. huj. cap.* Insuper si jussio vel auctoritas pro forma negotii a lege requiratur, uti ait *Brunnem. ad l. ult. C. ad SCt. Maced. n. 4. & Bronchorst ad l. 60. ff. de R. J. uti in interponenda tutoris auctoritate, v. sup. cap. 3. §. 2. & in aditione hereditatis, si filius vel servus sine jussu patris vel domini adierunt hereditatem, l. 25. §. 4. ff. l. 15. C. de acq. vel om. her. l. 65. pr. ff. ad SCt. Treb.* attamen exceptio est in casu, quo filio delata est hereditas ex SCto Orficiano, *l. 6. §. 2. ff. de acq. vel om. her.* atque ira quidem jure anteJustiniano quo res facti facilius per ratihabitionem confirmabantur, sed jure novo & in auctoritate tutoris interponenda & in aditione hereditatis videtur ratihabitione sufficere, quum *Justinianus in l. 25. C. de Don. int. V. & U. & l. ult. C. ad SCt. Maced.* hanc distinctionem inter res juris & facti sustulerit, & in omnibus ratihabitionem retrahere voluerit, sive res fuerit juris sive facti, uti *sup. c. 2. §. 1. vidimus; atque ira quoque (saltem de aditione hereditatis) sentit Cujac. Tract. 5. ad Afric. ad l. pen. ff. rat. rem hab. nec obstabunt §.*

D 3

3. 7.

(a) Quid igitur, an ratihabitione erit necessaria in iis, quæ negotiorum gestor egit utiliter? Non erit, nam valent ea ab initio sine ratihabitione, *l. 9. ff. de neg. gest. l. 50. pr. ff. mand.*

3. *f. per quas pers. cuique acq.* ubi adhuc docetur, servum sine jussu domini hereditatem adire non posse, nec §. 2. *f. de auct. tut.* ubi auctoritas tutoris post tempus interponi posse adhuc negatur; nam *d. §. 3.* defunctus est ex *Lib. 2. Inst. Caji*, uti constat ex *l. 10. §. 1. ff. de A. R. D.* atque *d. §. 2.* itidem ex *Cajo* in Institutiones relatus est, uti adparet ex *l. 9. §. 5. ff. de auct. tut.* Item non procedere ratihabitionem puto, si actus est dolosus, & ratum habens dolum nesciverit, uti colligi potest ex *l. 1. C. si maj. fact. rat. hab. l. 35. ff. de pact. l. 9. ff. de neg. gest.* Secus vero, si dolum sciverit, tunc enim ei renunciante videtur, v. *Duaren. ad Tit. C. si maj. fact. rat. hab. pr. Brunnem. ad l. 3. ff. de min. n. 10. & ad l. 1. & 2. C. si maj. fact. rat. hab. n. 1. 2. 3. & 7. Menoch. de recup. poss. Remed. 15. n. 132.* Denique non potest quis ratum habere actum suum, si actus ille non fuit invalidus in gratiam suam, sed ob rationem publicam, V. Gr. Proconsul jurisdictionem Legato suo mandare non potest, antequam ingressus provinciam sit: si vero id ante fecerit, ingressus provinciam non potest ratum habere quod legatus interim egit, *l. 4. §. ult. ff. de off. Proc. & Leg.* aliud exemplum peti potest ex *l. 65. §. 1. ff. de R. N.*

CAPUT V.

Quo tempore interponi debeat Ratihabitio.

§. I.

Fieri debet intra id tempus, quo actus, de quo agitur, denno

Tertium Ratihabitionis requisitum esse diximus, ut fiat tempore habili, in quo perquirendo observandum est, id non adeo pertinere ad eam ratihabitionem, qua quis confirmat, quod ipse egit, quam quidem ad eam, qua quis adprobat, quod alius egit, (a). Si quis
igi-

(a) In iis enim, quæ ipse quis egit facile adparet tempus, quo rata

igitur vult ratum habere, quod alius egit, ratihabitio in *potest fieri* interponenda est intra id tempus, quo actus denuo potest *ab eo, qui* fieri ab eo, qui ratum habet; unde si quis mihi agnovit *ratum* bonorum possessionem, ratum id habere debeo intra cen *habet.* tum dies, *l. 24. pr. ff. rat. rem hab.* quum ipse post centum dies petere eam nequeam, *d. l. 24. l. 1. §. 8. & 9. ff. de succes. Ed.* Ideoque si filiusf. bonorum possessionem agnovit, pater post centum dies frustra ratum habere dicitur in *l. ult. pr. ff. quis ord. in poss. serv. (b)* (Neque hic assentior *Cujacio Tract. 5. ad Afric. ad l. pen. ff. rat. rem hab.* qui putat ob *l. ult. C. ad SCt. Maced. & l. 25. C. de don. int. V. & U.* facile defendi aliquem posse, si affirmaverit, ratihabitionem hodie procedere, etiamsi quis post centesimum diem ratum habuerit; Non enim pertinent hæ leges ad tempus ratihabitionis, sed docent tantum, ratihabitionem retraheri, & mandato comparari, sublata differentia juris & facti.) Quare &, si falsus procurator æs alienum exegit a tali debitore, qui tempore liberabatur, (V. Gr. redhibitoria actione tenebatur,) dominus frustra ratum habet, postquam tempus huic actioni præstitutum elapsum est, *l. ult. §. 1. ff. rat. rem hab.* Ideoque non valet ratihabitio, si is, qui ratum habet, interim excidit jure suo. Sed obstare his videtur *Lex 71. §. 1. ff. de solut. & lib.* ubi docetur, si fidejussor, qui tempore liberabatur, falso creditoris procurato-

ri

rata haberi debent; quam diu enim actus est invalidus, tam diu ratihabitio interponi potest, sic si actus per restitutionem rescindi poterat, tam diu potest quis ratum habere, donec durent tempora restitutionis in integrum, si vero actus in perpetuum fuit invalidus, uti in SCto Macedoniano, semper quoque ratus haberi potest.

(b) Id autem intelligendum, si quis neque ex liberis neque parentibus est; his etenim datur anni spatium ad petendam bonorum possessionem, *d. l. 1. §. 12. & 16. ff. de succ. Ed.*

ri solvit, creditorem post tempus illud, quo liberabatur fidejussor, recte adhuc ratum habere, ideoque hic doceri videtur, dominum ratum habere posse, etiamsi ipse petere amplius non poterat. At dicendum cum *Cujacio Tract. 6. ad Afric. ad l. ult. §. 1. ff. rat. rem hab.* differre casum *d. legis ult. §. 1. & legis 71* in casu legis ult. debitor principalis solvit falso creditoris procuratori, & post tempus liberato debitore ipso creditor ratum habuit; in casu autem *legis 71*. non debitor sed fidejussor solvit procuratori creditoris, & post tempus, cum jam fidejussor liberatus esset, quippe qui ad certum tempus fidejusserat, creditor ratum habuit; Priore casu rati habitio prorsus inutilis est, posteriore utilis est in hoc, ut debitor principalis liberetur, qui non erat tempore liberatus sicut fidejussor, eaque res fidejussori adversus debitorem parit actionem mandati, perinde atque si presentis creditori solvisset, *d. l. 71*. Ceterum cum *Cujacio d. l. puto*, hic admitti non posse distinctionem, quam quidam constituunt inter verum & falsum procuratorem, quasi in *d. l. 71*. verus, in *d. l. ult.* falsus intervenisset; nam falsum intervenisse in *d. l. 71*. procuratorem, ex eo manifestum est, quod expectatur creditoris rati habitio, ut ex solutioni ei facta videatur liberatio contigisse. Sed quid obtinebit, si creditor, ignorans procuratori falso solutum esse, servo filiove debitoris acceptum fecerit vel litem cum debitore contestatus sit, postea autem rescierit procuratori solutum esse, an adhuc poterit actum procuratoris ratum habere? poterit, ita ut, quod acceptum latum est, nullius momenti sit, vel si litem contestatus est, absolvatur is, cum quo actum est, *d. l. 71. §. pen. & ult.* Secus vero fore puto, si ab initio sciverit procuratori solutum esse.

II.

*Antonium
illud*

Quid vero, an totum illud tempus, quo actus denuo potest fieri a ratum habente, erit in arbitrio ejus, an ratum

tum habere velit, an non, quod egit falsus procurator? Non poterit, sed ratum habere debebit, quam primum ^{tempus} certior factus est de procuratoris actu, alias non videbitur ^{quo quis} ratum habuisse, at illud ^{ratum ha-} quam primum non stricte ^{bere po-} hic intelligendum, sed *ἐν πλάτει*, i. e. cum laxamento & am- ^{test, erit} plitudine & cum quodam spatio temporis nec minimo nec ma- ^{in arbi-} ximo, & quod magis intellectu percipi quam elocutione ex- ^{trio ejus.} primi potest, uti ait Julianus in l. 13. ff. de solut. & lib. l. 12. §. 2. ff. rat. rem hab. Ex quo adparet, spatium quoddam temporis domino concedi, intra quod declarare debebit, utrum ratum habere velit nec ne, quod tamen præcise definitum non est. Hinc quaerit Jctus in d. l. 12. §. 2. ff. in med. (quam legem, cum intellectu difficilis & a Glossatoribus varie explicata sit, hic fusius paulo exponere destinavi.) Quaerit, inquam, Jctus, quid obtineat, si dominus primo non habuit ratum, i. e. cum certior factus, mentem suam statim non declaravit, vel ratum habere noluit, postea vero ratum habuit? i. e. mutata sententia, solutionem procuratori falso factam probavit; Respondet Julianus, nihil magis proficere ad impediendam actionem suam, & ob id, quod primo non habuit ratum, actionem salvam habere, hoc est, non ideo magis dominum amittere actionem suam contra debitorem comperentem, ideoque, quod primo non habuit ratum, actionem suam contra debitorem salvam habere; hinc ratihabitionem illam non valere, quia primo non habuit ratum dominus, idque exemplo illustratum it Julianus dicens: ideoque si quod procuratori fuerat solutum exegerit, agi perinde ex ea stipulatione poterit, ac si ratum habere se postea non dixisset, hoc est: quare si dominus a procuratore exegerit, quod ei fuerat solutum a debitore, & sic ratam habuerit solutionem, (fieri enim tacitam ratihabitionem, si dominus exegit a procuratore, quod ei est solutum a debitore, puto cum *Accursio ad d. l.*) agere perinde debitorem ex stipulatione de rato contra procuratorem posse, ac si ratihabitio illa ne-

E

qui-

quidem interposita esset; Atque ita sentit *Julianus* ex hypothese sua, nempe, quod si primo non habuit ratum dominus, & postea ratum habeat, ratihabitio non valeat (a). Verum *Ulpianus* a *Juliano* dissentiens respondet: *Sed ego puto exceptionem doli mali locum habituram* (sive ut alii legunt) *eum habiturum*; Quid autem hæc verba sibi volunt? cui dabitur hæc exceptio doli? an debitori adversus dominum petentem? an procuratori adversus debitorem ex stipulatu agentem? neutri puto, sed hic mihi horum verborum videtur sensus: Sed ego puto, ratihabitionem illam postea factam ex æquitate adhuc valere, quia spatium aliquod temporis domino conceditur ad ratum habendum, & dominum, qui ratihabitione sua procuratoris personam confirmavit, exceptione doli mali defendere posse procuratorem & repellere debitorem ex stipulatu contra procuratorem agentem; quæ horum verborum explicatio lucem accipit ex l. 8. §. 1. ejusd. tit. Atque ita fere hanc legem accepit *Cl. Voet ad Tit. ff. rat. rem hab. §. 3. in f.* dum ex ea sic ratiocinatur: *Si is, qui primo ratum habere noluit, mutata dein mente, ratum habeat, ex æquitate stipulatio haud committitur, aut saltem doli exceptio locum habet.*

CAPUT VI.

An Ratihabitio fieri possit in præjudicium juris tertio quæsitum.

§. I.

*U*ltimum Ratihabitionis requisitum est, ut per eam non fiat præjudicium juri tertio jam quæsitum; si enim interea jus tertio quæsitum est, non procedet ratihabitio

(a) Atque ita cum *Juliano* sentire videtur *Paulus* in l. 62. post med. ff. de solut. & lib.

tio, in tantum saltem, in quantum præjudicatur tertio; fiat in Ratio est, ne in alicujus potestate sit alterius tertii jus læ- præjudi- dere, quod nunquam ferendum est, arg. l. 1. pr. l. 9. cum ja- pr. l. 11. pr. ff. qui pot. in pign. A. Fab. Cod. l. 4. T. 1. ris tertio Def. 1. ibique not. n. 4. & Ration. ad l. 20. pr. ff. de jam qua- pign. act. lit. a. in f. Huc jam adplicari possunt eadem sit. exempla, quæ cap. præc. §. 1. adhibuimus, cum probare- mus, ratihabitionem fieri debere intra id tempus, quo actus denuo potest fieri a ratum habente; Quare si bo- norum possessio pro altero est petita sine mandato, rati- habitio interponi non potest post lapsum istius tempo- ris, intra quod petenda fuerat bonorum possessio, l. 24. pr. ff. rat. rem hab. erat enim sequenti gradui tum jam locus, cui proinde quæsitum prætorix hereditatis peten- dæ jus ratihabitione intempestiva non fuit tollendum, Voet ad Tit. ff. de proc. & def. §. 10. Ita &, si falsus pro- curator æs alienum exegerit a tali debitore, qui tempore liberabatur, dominus clapsio illo tempore frustra ratum habet, l. ult. §. 1. ff. rat. rem hab. quum ita præjudi- cium fieret debitori, cui jam erat quæsitum jus non sol- vendi. Sed obstare iterum videtur Lex 71. §. 1. ff. de sol. & lib. quum ibi doceatur, si fidejussor procuratori creditoris falso solvit, creditorem posse ratum habere post tempus, quo fidejussor liberabatur, ideoque hic ratihabitio procedere videtur in præjudicium fidejussoris, cui jam erat quæsitum jus liberationis. Sed animadver- tendum, non adeo præjudicium hic fieri juri, quod fi- dejussori jam quæsitum est, quum damnum inde non patitur, habet enim regressum adversus debitorem prin- cipalem, nempe actionem mandati, uti ipsa Lex 71. docet.

I I.

Hinc decidi quoque poterit quæstio, *utrum quis rata Quari- habere possit gesta a falso procuratore, si pro eo sententia la- tur, us- ta est; ex hypothesis enim nostra statuendum, non posse trum quis*

bere possit
gesta a
falso pro-
curatore,
pro quo
sententia
lata est.

ca rata haberi, quum sic fieret præjudicium juri, quod adversario jam quæsitum erat, nempe objiciendi sententiæ nullitatem, siquidem sic adversarius ex non condemnato per ratihabitionem domini fieret condemnatus; id enim, quod falsus procurator egit in judicio, ipso jure nullum est, uti patet ex *l. 24. C. de procurat. l. 27. pr. ff. eod. & l. 4. C. in quibus caus. in int. rest. non est neces.* Sed si sententia contra procuratorem fuit lata, dubium non est, quin dominus ratum habere possit, v. *l. 3. §. 1. ff. rat. rem hab.* quum suo juri renunciaret, & in præjudicium suum id faciat, *l. 3. C. quom. & quand. jud.* Vel, si pendeat adhuc incertus litis eventus, ideoque ante sententiam, dominus ratum habere poterit, quum ratihabitione illa adversario nihil sit ademptum, *l. 56. ff. de judic. l. 5. ff. rat. rem hab.* Præterea hæc sententia nostra nititur æquitate; si enim ratihabitio hoc casu procederet, occasio daretur domino expectandi finem judicii, & si sententia contra eum ferretur, eam non ratam haberet, si pro eo, ratam haberet, quod iniquum esse quisque facile animadvertit. Denique huc facit, quod in judiciis servanda sit æqualitas, *l. ult. C. de fruct. & lit. expens.* ea autem non servabitur, si tali casu valet ratihabitio; nam si lata esset sententia contra falsum procuratorem, non esset in potestate adversarii efficere, ut sententia pro se lata obtineat, hic autem in potestate domini efficere, ut sententia pro se lata valeat; Et sic mecum sentiunt *Voet ad Tit. ff. de procurat. §. 10. Zoesius ad eund. Tit. n. 17. Huber ad eund. Tit. n. 8. Perezius ad eund. tit. Cod. n. 13. Coccejus in jure contr. ad eund. Tit. Quest. 5. Struvius in Evolut. controuv. Exerc. 7. l. 3. Tit. 3. Th. 27. & Fachineus Controv. Lib. 8. c. 61.* Non desunt tamen, qui dissentiant, putantes, gesta a falso procuratore rata haberi posse, si pro eo sententia lata sit, inter quos *Brunnem. ad l. 56. ff. de judic. & ad l. 3. ff. judic. solvi n. 5. Gaill. Obs. l. 1. Obs. 47. n. 4. & 5. Benedict. de Capra, uti v. in ejus comm. opus. collect. per R.*

R. P. Fichardum *Recept. Sentent. T. 2. p. 208. n. 41. & Glessa in l. 11. §. 7 ff. de exc. rei jud. lit. L.* Idque ob sequentes rationes & leges, l. ob l. 56. ff. de judic. ubi dicitur: *Si quis cum procurator non esset, litem sit contestatus, deinde ratum dominus habuerit, videtur retro res in iudicium recte deducta*; Sed velim mihi demonstrent dissentientes, agi hic de ratihabitione post sententiam interposita; intelligenda enim hæc verba sunt de ratihabitione pendente iudicio facta, quo tempore eam interponi posse, paullo ante dictum; Et quid, si jam concederemus, verba hæc intelligenda esse de ratihabitione post sententiam interposita, probandum insuper erit, sententiam pro falso procuratore fuisse latam, quod nusquam adparet. II. Ob hanc rationem, quod quando aliquid nullum est ex defectu consensus, illud superveniente consensu retro validetur, l. ult. C. ad Sct. Maced. l. 16. §. 1. ff. de pign. & hyp. Respondeo; hoc verum, si non fiat præjudicium juri tertio jam quæsito, & si legitimo tempore interponatur ratihabitione, III. quia videtur imputandum adversario, cur mandatum procuratoris diligentius non examinaverit, & exceptionem falsi procuratoris non opposuerit, Resp. 1. potest bona fide existimasse esse verum procuratorem (a) 2. Major est culpa falsi procuratoris, qui temere sine mandato suscepit litem alienam, quam negligentia adversarii, 3. potuit esse in casu, ut procuratorem falsum repellere non potuerit, puta quod procurator quidem erat, sed qui mandatum ad illam litem non habebat, vel quod dubitatur de ejus mandato, vel quod conjuncta fuerit persona, quales ad agendum admitti debent, si cautionem præstiterint de rato, l. 1. C. de procur. l. 40. §. ult. ff. eod. IV. objiciunt *Legem 3. §. 1. ff. rat. rem hab.* Sed illa aperte agit de casu, quo sententia contra procura-

E 3

10.

(a) Secus ergo erit, si scivit falsum esse procuratorem.

torem fuit lata. V. *Legem 22. §. 3. ff. rat. rem hab. & legem 66. ff. de procurat.* ubi docetur, si procurator sine mandato in judicio aliquid petit, dominum id posse ratum habere. Resp. ostendant mihi, post sententiam id fieri posse; E contrario ex verbis *quod procurator petit*, adparet, rem tantum fuisse in judicium deductam, & nihil procuratorem illum adhuc consecutum fuisse per judicis sententiam. VI. & ultimo objiciunt *legem 3. §. 2. & 3. ff. judic. solvi.* quia hæc lex indefinite loquitur, nec distinguit, utrum pendente, an finito judicio, ratihabitio interponenda sit; Resp. id nihil obstat sententiæ nostræ, quum, si Lex indefinite loquatur, id ita definiri debeat ex hypothese nostra, ut intelligatur facta ratihabitio pendente judicio vel in præjudicium ratum habitis.

An idem hic obtineat in falso actoris ac Rei procuratore. Ea autem, quæ huc usque de hac quæstione tractavimus, agunt de falso Actoris procuratore; Quid igitur, an Reus poterit ratum habere, quod defensor ejus seu procurator sine mandato egit in judicio, si sententia pro eo lata est? poterit, puto, quum hoc casu non fiat præjudicium juri actori quæsito, in eo consistenti, quod procurator sine mandato egerat, ideoque ipso jure nullus fuerat ejus actus, *l. 24. C. de procurat.* Non enim ipso jure nullum est, quod defensor egit in judicio, sed valet, modo stipulationem judicatum solvi interposuerit, quum sine mandato reum recte defendere possit, *l. 12. C. de procur.* & rem recte in judicium deducat, *l. 11. §. 1. ff. de except. rei jud.* nam pro alio ignorante etiam & invito judicium accipere possumus, ut liberetur, *l. 23. ff. de solut.* Sed dantur casus, in quibus Rei defensor sine mandato non admittitur, & in quibus cautionem de rato æque ac procurator actoris interponere debet, uti in casu *legis 6. ff. rat. rem hab. legis 39. §. ult. & pen. ff. de procurat. & legis 35. §. ult. in f. j. l. 36. in f. eod.* item si convenitur Reus actione in rem, *l. 40. §. 2.*

§. 2. ff. de procurat. & in duplicibus actionibus, l. 15.
 §. 1. ff. cod. In his itaque quum ratihabitio domini seu
 Rei expectetur, illeque actum defensoris retractare pos-
 set, uti adparet ex l. 40. §. 2. ff. de procur. ideoque ex-
 spectare, utrum defensor condemnatus esset, an vicif-
 set, existimo idem obtinere atque in casu, quo falsus a-
 ctoris procurator egit, nempe post latam in Rei favorem
 sententiam, non posse interponi cum effectu ratihabitio-
 nem, quum sic præjudicium fieret juri actoris.

CAPUT VII.

De effectu Ratihabitionis.

§. I.

Huc usque de natura Ratihabitionis tractatum, quid *Effectus*
 sit, quomodo dividatur, quænam sint ejus re-*generalis.*
 quitia: nunc videndum, qualem habeat in jure effe-
 ctum. Concurrentibus itaque requisitis, generaliter dici
 potest, ejus effectum esse I. quod comprobet & con-
 firmet gesta, l. ult. ff. de bon. poss. ideoque procurator
 falsus insecuta ratihabitione recte egisse dicitur in l. 17.
 ff. rat. rem hab. idque etiamsi male & non utiliter sint gesta,
 l. 9. ff. de neg. gest. non vero dolose gesta, d. l. Imo etiam ea,
 quæ ipso jure nulla sunt, sic V. Gr. minor major factus ra-
 tam habere potest alienationem sine decreto, dum adhuc
 minor erat, factam, Tit. Cod. si maj. fact. alien. fact. sine
 decr. rat. hab. talis autem alienatio est ipso jure nul-
 nulla, l. 22. inf. C. de adm. tut. l. 4. C. de prad. & al.
 reb. min. l. 2. C. si maj. fact. alien. in v. perperam. Dua-
 ren. ad Tit. Cod. si maj. fact. rat. hab. post pr. Sic & ea,
 quæ egit procurator, qui mandatum non habebat, in
 ju-

iudicio, ipso jure sunt nulla, *l. 27. pr. ff. de procur. l. 24. C. eod.* atamen lite pendente, ea confirmari possunt per ratihabitionem domini, *l. 56. ff. de judic.* Sic denique, si quis rem alienam inscio ejus domino dederit pignori, pignoris illa datio ipso jure nulla erit, *toto tit. C. si alien. res pign. dat. sit, l. ult. C. de reb. al. non al.* valebit tamen, si dominus ratam habuerit, *l. 20. pr. ff. de pign. act. l. 16. §. 1. ff. de pign. & hyp.* alia exempla pete ex *l. 60. ff. de proc. & def. l. 16. & 19. C. eod.* An igitur omnia, quæ ipso jure nulla sunt, poterunt per ratihabitionem confirmari? non puto, sed ea sola, quæ vel ob defectum consensus vel in gratiam ratum habentis erant nulla, prioris exemplum est in pignore, & eo, quod egit procurator in iudicio, posterioris, in alienatione sine decreto facta. II. Quod retrahatur, & mandato comparetur, *l. 60. l. 152. §. 2. ff. de R. F. l. 1. §. 14. l. 3. §. 10. ff. de vi & vi arm. l. 16. §. 1. ff. de pign. & hyp. l. 56. ff. de judic. l. 12. §. 4. ff. de solut.* (idem statuitur jure Canonico, *cap. Ratihabitionem 10. de Reg. Fur.*) in iis nempe, quæ a voluntate ratum habentis dependent, uti recte ait *A. Fab. Ration. ad l. 20. pr. ff. de pign. act. lit. a. pr.* Comparatur autem mandato non generali, sed speciali actus illius, qui ratus habitus est, *Idem ad l. 18. ff. de jurej.* Hac autem in re olim fuisse distinctio adhibita videtur inter res juris & facti, (uti *sup. cap. 2. §. 1.* ostendimus,) sed eam abolevit Justinianus in *l. 25. C. de don. int. V. & U. & l. ult. C. ad SCt. Maced.* ut jure novo tam in rebus juris, quam facti ratihabitio retrahatur. Hinc *mandare & ratum habere* sæpe junguntur in jure, idemque effectus utrique adscribitur, uti in *l. 89. §. 1. ff. de solut. & lib. l. 12. C. eod. l. 3. §. 3. ff. judic. solvi.* Similiter *jubere & ratum habere* junguntur, uti in *l. 49. ff. de solut. & lib. l. 3. §. 10. ff. de vi & vi arm. l. 2. §. 43. ff. ne quid in loc. publ. vel it. fiat. l. 37. pr. in f. ff. ad SCt. Trebell. & l. 2. ff. de calumn.* quibus tamen locis verbum *jubere & jussus* non ad potestatem

statem referenda, sed pro mandato accipienda sunt. Neque his obstat *Lex 9 ff. in f. de neg. gest.* nam Scævola ibi non negat ratihabitionem mandato comparari & retraheri, sed secundum veritatem loquitur, quum revera, si quis ratum habet, quod egit negotiorum gestor, id mandatum non sit.

II.

Fluunt ex his generalibus effectibus alii specialiores, qui *Effectus* varii sunt pro varietate personarum & rerum circa *speciales.* interponitur ratihabitio, veluti I. quod si dominus rem a falso procuratore, qui stipulationem de rato interposuit, gestam habuit ratam, non committatur illa stipulatio, *toto Tit. ff. rat. rem hab.* vel, si ea non sit interposita, non competat conditio adversus procuratorem falsum, quæ competeret, si dominus ratum non habuisset, *l. 58. pr. ff. de solut. l. ult. §. 1. f. ff. rat. rem hab.* II. quod debitor liberetur, si dominus ratam faciat solutionem falso procuratori factam, *l. 12. §. 4. l. 49. l. 58. ff. de solut. l. 12. C. eod. l. 24. ff. de neg. gest. l. 80. §. 5. in f. ff. de furt.* III. quod si ratum habeam, quod alius meo nomine egit, ipse id fecisse videar, ideoque si indebitum solutum sit procuratori falso, egoque ratum id habeam, ipse, non procurator, teneor condictione, *l. 16. pr. ff. rat. rem hab. l. 22. pr. in f. eod. l. 80. §. 5. ff. pr. de furt. l. 14. ff. de condict. c. d. c. n. f.* Ita &, si alius mihi precario rogaverit, ego precario habere proprie dicar ratihabitione mea, & tenebor, ac si ipse precario rogavissem, *l. 6. §. 1. l. 13. ff. de precar.* sic quoque, si quis rem meam gerens institorem præposuerit, & ratum habuero, ipse præposuisse intelligor, & actio institoria adversus me datur, *l. 7. pr. j. l. 5. §. ult. ff. de inst. act.* (quæ leges jungendæ sunt, cum ex eodem *Ulpiani* libro sint.) Sic denique, si, quod alius dejecit, ratum habuero, dejecisse ipse videor, & teneor interdicto un-

vi, l. 1. §. 14. ff. de vi & vi arm. l. 3. §. 10. eod. Ali-
 lia peti possunt exempla ex l. 2. §. 43. ff. ne quid in lo-
 co publ. vel. itin. l. 20. §. 7. ff. de op. novi nunc. l. 2. l.
 7. pr. ff. de calumn. l. 50. pr. ff. mand. l. 19. §. 1. ff.
 de precar. IV. quod in obligatione alternativa (v. Gr.
 stipulatus est aliquis Damum aut Pamphilum) si falsus
 procurator unum petierit, dominusque ratum habuerit,
 electio domino auferatur, ita ut alterum petere non
 possit, l. 66. ff. de procurat. Idem erit, hoc casu: sti-
 pulatus sum Stichum aut decem, procurator autem falsus
 quinque petiit, si ratum habeo, non possum amplius
 Stichum petere, sed in cetera quinque agere debeo, l. 17.
 in f. ff. rat. rem hab. V. Quod negotium constituat me-
 um, quod ab initio meum non erat, sed contemplati-
 one in ea gestum, l. 6. §. 9. & 10. ff. de neg. gest. V.
 Gr. si Titium quasi debitorem tuum, qui revera non e-
 rat debitor, admonuero, isque mihi solverit, tu ratum
 habere poteris, d. l. 6. §. 9. v. sup. cap. 3. §. 4. VI.
 Quod si minor major factus ratum habeat, quod ipse
 vel alius egit, dum minor erat, frustra postulet in inte-
 gram restitutionem, Paul. sent. l. 1. Tit. 9. §. 3. l. 3.
 §. 1. ff. de minor. l. un. C. si in comm. ead. caus. Toto Tit.
 Cod. si maj. fact. rat. hab. Id tamen non impedit, quo-
 minus postea minor ille utatur remedio legis 2. Cod.
 de resc. vend. si scilicet ultra dimidium fuit læsus, l. 1.
 Cod. si maj. fact. alien. Voet ad Tit. ff. de reb. eor. qui
 sub tut. §. 14. prope fin. & Brunnem. ad l. 3. ff. de mi-
 nor. Præterea cessabit in integrum restitutio, si quis
 ratum habuerit contractum metu initum, l. 2. C. de his
 qua vi met. c. VII. quod cesset Sctum Macedonianum,
 si pater ratum habuerit mutuum, quod filiusf. ejus con-
 traxit, arg. l. 7. §. 1. ff. de Sct. Maced. vel si filiusf.
 factus paterfamilias ratum habuerit, d. l. §. 16. VIII.
 Quod pater vel dominus ratum habens, quod filius vel
 servus egit, jussisse videantur & teneantur actione quod
 jussu, l. 1. §. 6. ff. quod jussu. Attamen in l. 5. §. 2.
 ff. de

ff. de in rem verso. docetur, si dominus ratum habet, quod servus ejus emit, de in rem verso actionem esse. Quidam, uti *Glossa ad d. l. 5. lit. i.* docet, hæc ita conciliant: in *lege 5.* dominus ratum habuit negotium dominicum, ideoque de in rem verso actio est, in *lege vero 1. §. 6. quod jussu.* negotium peculiare, ideoque quod jussu actio datur; verum hac conciliatione abstinendum puto, quum hoc discrimen ex neutra lege neque aliunde adpareat. Alia iterum est conciliatio *A. Fabri Ration. ad d. l. 5. §. 1. & 2. & ad d. l. 1. §. 6.* qui putat, mendose scriptum esse in *d. l. 1. §. 6. q. jussu* & pro verbis *in eos* substituendam esse negationem, legendumque *non datur*, ideoque notandum esse hic casum, in quo ratihabitio vim & effectum mandati non habet (a). Sed venia Viri Eruditi huic conciliationi subscribere nequeo, 1. quia nulla Codicum nititur auctoritate, 2. quia necessaria non est, quum absque emendatione res explanari possit, si dicamus, in *d. l. 5.* dari quidem actionem de in rem verso, si dominus ratum habuerit, non tamen denegari actionem quod jussu, concurrent enim hæc actiones elective; nam quum ratihabitio comparatur mandato, & mandatum patris dominive pro jussu habeatur, *d. l. 1. §. 3. ff. quod jussu.* cur non æque daretur actio quod jussu ex ratihabitio patris, ac si mandasset (b).

F 2

Præ-

(a) Miror autem *Fabrum* ita docere, quum ipse in *Ration. ad l. 16. ff. ad SCt. Maced.* dicat: *Tantum potest comprobatio patris ad validandum filii contractum, quantum jussus antequam contractum sit; Ideoque eundem effectum ratihabitio- ni atque jussui adscribat.*

(b) Competere actionem quod jussu ex insegura domini vel patris ratihabitio, inde quoque manifestum est, quod *actio quod jussu* competat in solidum, §. 1. 7. *quod cum eo, qui in in al. pot. & dominus paterve in solidum conveniantur,*

Præterea ex *d. l. 5.* non adparet, servum domino emis-
 se rem non necessariam; si itaque res fuit necessaria, ac-
 tio de in rem verso competiit ab initio, unde *in §. 1.*
ejusd. legis dicitur: *sive ratum habeat servi contractum do-*
minus, sive non, de in rem verso esse actionem; si igitur
 ab initio competiit hæc actio, cur & postea non com-
 peteret, similiter ut negotiorum gestori datur vel actio
 negotiorum gestorum vel mandati, si dominus ratum
 habuerit, (uti videbimus mox *§. 3. huj. cap.*) Hinc &
 si dominus jusserit servum emere boves, venditor do-
 minum de pretio convenire potest actione de in rem
 verso, *l. 16. ff. de in rem verso.* & sine dubio quoque
 actione quod jussu, ex quo adparet, concurrere has ac-
 tiones elective, neque hoc insolitum in actionibus illis
 adjunctiis, ut concurrant, *§. 5. pr. J. quod cum eo qui*
in al. pot. IX. efficit ratihabitio, ut procurator habeat-
 ur, qui mandatum non habebat, ideoque revera pro-
 curator non erat, *l. 3. §. 2. ff. judic. solvi.* eoque
 res recte ab eo in judicium deducta videatur, *l. 66. ff.*
de procur. l. 56. ff. de judic. d. l. 3. §. 3. ff. judic. solvi.
 Unde si procurator falsus petiit fundum ab aliquo &
 cautionem judicio sisti acceperit, dominus autem ratum
 habeat, fidejussores Rei teneri dicuntur, *in l. 11. ff. qui*
satisd. cog. hinc & adpellare potest falsus procurator, si
 ratum habeatur, quod egit in judicio, *l. 1. pr. ff. de*
adpel. recip. X. Quod, si ratum habeo, quod negotio-
 rum gestor meus indebite solvit scienti, conditionem
 indebiti consequar, *l. 80. §. 7. ff. de furt. l. 18. ff. de*
cond. furt. non vero conditionem furtivam, licet acci-
 piens hoc casu furtum fecerit, *d. 11.* sed hæc conditio
 dabitur negotiorum gestori, quia ille de suo solvit, ideo-
 que nummorum dominus est, cui soli datur condi-
 tio furtiva, *d. 11. XI.* si pupillus sine tutoris auctori-
 te

niantur, si ratum habuerint, quod filius vel servus egit,
l. 9. pr. ff. de compens. l. 57. pr. ff. de Edil. Ed.

re rem salvam fore stipulatus est, & pubes factus ratam habuerit stipulationem novandi causa, efficit ratihabitio, ut tollatur tutelæ actio, l. 9. pr. ff. de novat. & deleg. XII. Quod quis indebitum prætere non possit, si contractum falsi procuratoris probaverit, & ex eo aliquid solverit, l. 9. C. de Cond. indeb. XIII. Efficit ratihabitio, ut nascatur actio inter ratum habentem, & eum, cujus actus est ratus habitus.

I I I.

Qualis vero actio dabitur ex ratihabitione, si quis ad probaverit, quod alius egit, mandati, an negotiorum gestorum? In multis juris locis conceditur mutua negotiorum gestorum actio, uti in l. 6. §. 9. & 10. l. 9. ff. de neg. gest. l. 80. §. 5. & 7. ff. de furt. l. 9. & 19. C. de neg. gest. l. 3. C. de rei vind. l. 3. C. de Contrah. & comm. stip. quasi ratihabitione tali nihil actum fuisset, neque interesset, utrum rata haberentur gesta nec ne, l. 50. ff. mand. Ex aliis locis concedenda foret actio mandati uti l. 60. de R. J. quum ratihabitio mandato comparetur, & retrorrahatur, uti §. 1. huj. cap. satis probatum. Hinc variæ variorum Interpretum opiniones, conciliationes, distinctiones; Putat Voet ad Tit. ff. de neg. gest. n. 14. videndum esse, qua mente ratihabitio interposita sit: si eo animo, ut in mandatum abiret negotiorum gestio, actionem mandati haud denegandam fore, sed si illud defuerit propositum, non aliud competere, quam, quod ab initio natum fuit, negotiorum gestorum judicium. Coccejus in jure contröv. L. 3. T. 5. Q. 6. & L. 17. T. 1. Q. 5. videndum putat, qualem formam ab initio habuerit negotium; Pacius Enant. centur. 2. Quest. 53. actionem mandati directam & contrariam concedit, sed distinguit 4. modis; alii iterum aliter, v. J. Gothofr. ad l. 60. ff. de R. J. A. Fab. Ration. ad l. 6. §. 9. ff. de neg. gest. in f. Brunnem ad l. 6. ff. de neg. gest. n. 14. & ad l. 9. Cod. eod. Tim. Fabrum. Disp. anniv. Disp. 5. pr.

lit. b. in f. Greg. Lopez Animadv. juris civ. c. 31. tom. 3. Thes. Ottom. p. 492. Quod ad me attinet, missis aliorum sententiis, puto, si quis ratum habeat, quod alius egit, dari actionem negotiorum gestorum directam ratum habenti, & contrariam ei, cujus actus ratus habetur, uti adparet ex l. 6. §. 10. ff. de neg. gest. & l. 9. ff. eod. aliisque locis. Nec mirum, quum is, qui sine mandato nostro egit, sit negotiorum gestor, inter eum autem & dominum locum habet actio negotiorum gestorum; Sed si inspiciamus eventum & effectum, actio mandati etiam competet; nam ratihabitio mandato comparatur, ita ut ratum habens sic obligetur, ac si ab initio rem mandasset, l. 12. §. ult. ff. de solut. l. ult. C. ad SCt. Maced. idque satis in §. 1. huj. cap. demonstratum; Unde ratum habens etiam obstringitur mandati actione contraria, l. 60. ff. de R. J. Sed quum ratum habens teneatur actione negotiorum gestorum contraria, & propter ratihibitionem etiam mandati contraria actione, sequitur ut negotiorum gestor electionem habeat, utrum dominum mandati an negotiorum gestorum actione convenire velit; nam hæ actiones elective concurrunt, non cumulative, quia ad rei persecutionem pertinent, neque idem bis petendum, ita & concurrunt actio pro socio & communi dividundo in l. 38. §. 1. pro soc. & sic fere etiam sentit Huber. ad Tit. ff. de neg. gest. n. ult. & Perezius ad Tit. C. de neg. gest. n. 2. sed an & domino, qui ratum habuit, dabitur directa mandati actio? id affirmat Pacius ἐναντιοφ. Cent. 2. Quest. 23. At rectius negari credo, quum nusquam in jure legatur; secundo hæc actio famosa est, §. 2. J. de pæn. tem. lit. quales actiones non temere concedendæ sunt, ubi præsto sunt aliæ, l. 1. §. 4. ff. de dolo. Atque ita rem explicantem audivi Clarissimum Voorda præceptorem meum nunquam satis laudandum, quum in collegio Pandectarum explicaret Titulum de negot. gest. Addit præterea hanc rationem Bruttorem. ad. l. 9. C. de neg. gest. n. 3. ideo non dari actionem

nem mandari directam, ne ratum habens suo facto alium nolentem obliget. Denique ex l. 20. C. fam. etc. adparere videtur, non dari actionem mandati directam; docetur enim ibi, si coheres rem communem vendidit, alterum pretium petere non posse iudicio familiae eriscundae, sed mandati, si illud praecesserit, vel negotiorum gestorum, si ratam fecerit venditionem.

IV.

Diximus supra in pr. huj. cap. generalem ratihabitionis effectum esse, quod comprobet & confirmet gesta, idque etiamsi male sint gesta; Quorsum ergo tendet actio negotiorum gestorum directa? si ratum habuerit quod alius male gessit, an ad reprobanda ea, quae semel probavi, seu an competet adversus ea, quae male gessit non profecto, sed tantum ad ea repetenda, quae nomine nostro accepit, l. 9. ff. de neg. gest. An quoque negotiorum gestori isti dabitur actio negotiorum gestorum contraria ad repetendos sumtus? dabitur, d. l. 9. in f. Eritque hoc casu actio negot. gest. in pendentem, donec dominus ratum habuerit, uti contra Pomponium disputat Scaevola in d. l. 9.

Quorsum tendat actio negotiorum gestorum, si res male gesta est ratihabita.

CAPUT VIII.

De Ratihabitione nuptiarum.

§. I.

Nuptias sine consensu parentum contractas nullas esse, ita ut nec vir nec uxor nec matrimonium nec dos intelligatur esse, liberosque ex tali conjunctione natos pro spuris haberi, manifestum est ex pr. f. & §. 12. de Nupt. Oritur inde quaestio haud ignobilis (quam, ut singulari capite

capite tractetur, mereri putavimus) dudum inter interpretes agitata: si filius vel filia familias sine consensu parentis, in cuius sunt potestate, inierunt nuptias, & parens ille eas postea ratas habeat, an talis ratihabitio effectum habeat retrogradum, ita ut nuptiæ ab initio recte initæ intelligantur & proinde liberi interim nati fiant legitimi? Plerique, imo fere omnes in ea sunt opinione, quod ratihabitio talem hoc casu effectum non habeat, sed, superveniente patris consensu, nuptias tantum fieri legitimas ex eo die, quo pater eas habuit ratas, & liberos postea susceptos tantummodo justos legitimosque censendos esse; Pauci vero, uti *Huber ad Tit. Inst. de nupt. n. 9. in f. & n. 10. & ad Tit. ff. de R. N. n. 5. & Heinecc. ad Vron. Comm. Inst. l. 1. Tit. 10. pr. n. 6.* putant, ratihabitio vim suam etiam exserere in nuptiis, & liberos ante supervenientem patris consensum natos fieri legitimos; Quorum sententiam, utpote quæ legibus & æquitati magis conformis mihi videtur, amplector, nec deterreor dissentientium multitudine. Fundamentum itaque sententiæ nostræ in jure & æquitate positum est, prius ergo ex jure eam probare conabimur, dein ex æquitate. Quod ad jus attinet, ideo per ratihabitioem patris nuptias filii retro fieri legitimas puto, quia ratihabitio ejus est naturæ, ut mandato comparetur & retrorahatur ad initium cujusque actus, eique inde ab initio qualitatem suam imprimat, idque in omnibus, quæ consensu fiunt, etiam in rebus ipso jure nullis, cujus generis censentur nuptiæ sine patris consensu initæ, idque satis ostensum *cap. præc. §. 1.* nam ratihabitio est subsequens consensus, & præcedentem supplet defectum; quid igitur causæ, cur in nuptiis, quæ maxime consensu perficiuntur, idem non sit statuendum? Hinc *Huber. d. 1. ad T. ff. de R. N.* recte tale format argumentum; *Quidquid est nullum, fit ab origine validum, si postea acquiescat is, in cujus gratiam lex nullitatem statuit*, atqui matrimonium sine patris consensu initum in gratiam patris est nullum; jus enim hoc est patriæ pote-

potestatis, & libere ab ejus arbitrio pendet, ut solent ea, quæ ad favorem pertinent nostrum, *l. pen. C. de pact.* Ergo si recedat pater ab hoc jure suo, tota nullitas in præsens & præteritum evanesceat. Sed hæc infringere dissentientes conantur dicendo *l. vim retrogradam ratihabitio* non adeo naturalem esse, ut ab ea divelli nequeat, uti ex eo adpareat, quod non omnis ratihabitio ante Justiniani constitutionem *in l. 25. C. de don. int. V. & U. & l. ult. C. ad SCT. Maced.* hanc vim habuerit. Respondeo: concedo lubens, non omnem ratihabitio- nem ante constitutionem Justiniani hanc vim habuisse, sed hoc nihil obstat sententiæ nostræ, sufficit, *Justinianum d. 11.* constituisse, ut omnis ratihabitio retrahatur; Quæstio itaque tantum supererit, utrum ratihabitio lo- cum habeat in nuptiis nec ne; si enim locum habet, certe etiam effectum habebit, locum autem eam in nu- ptiis habere, patet ex *l. 13. pr. ff. de his qui not. inf.* II. dicunt: verum non est, omnia, quæ ipso jure nulla sunt, per ratihabitionem cum effectum confirmari posse, eamque in rem adducunt *l. 4. j. l. 1. §. 1. ff. pro do- nato.* quibus locis traditur, donationem a patre in fili- um collatam nullam esse, ideoque si pater filio donaverit, eumque exheredaverit, heres autem donationem ratam habuerit, exinde filium usucapturum donationem, qua ex die heres ratam eam habuerit, ideoque hic ratihabitio- nem in re quæ nulla est, non habere vim retrogradam; Respondeo: concedo, non omnia, quæ ipso jure nulla sunt per ratihabitionem cum effectum confirmari posse, idque ipse ostendi *sup. cap. præc. pr.* argumentum enim, quod ex Hubero attulimus, intelligendum est positis ter- minis habilibus, nempe omnia, quæ ipso jure nulla sunt, ex defectu consensus vel in gratiam ejus, qui ratum habet, posse per ratihabitionem cum effectum confirmari; non autem talis donatio nulla est ob defectum consen- sus vel in gratiam heredis, sed quia per leges improbaba- tur.

tur. III. dicunt: matrimonium sine consensu parentis inutum non est nullum in solius parentis gratiam, sed etiam ob utilitatem publicam, ne adolescentuli rerum imperiti in fraudem illecti amores furtivos nuptiis conglutinent, eoque pacto se in miserias præcipites dent, & familiarum suarum splendorem minuunt vel prorsus deleant; Respondeo: Hæc quidem veri speciem quandam habent, non tamen ex jure probantur, id quod hic desideramus; nusquam in jure dicitur, ideo tales nuptias nullas esse; Etsi vero hæc veri speciem habent, non tamen hæc est ratio principalis, cur nuptiæ istæ nullæ sint, sed tantum accessoria; Nuptiæ tales nullæ sunt principaliter in gratiam parentis, uti apparet ex ipso *pr. f. de nupt.* quum ibi dicitur, *filios. nuptias contrahere non posse, nisi habeant consensum parentum, quorum in potestate sunt, nam hoc fieri debere & civilis & naturalis ratio suadet, ubi civilis ratio est patria potestas, naturalis reverentia parentibus debita; his additur in §. 12. ib. si adversus ea aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec matrimonium nec dos intelligitur;* unde manifestum, matrimonium tale nullum esse ob defectum consensus, ideoque respectu & gratia parentis, in cujus potestate liberi sunt. Similiter in alienatione a minore sine decreto facta; hæc enim nulla est principaliter in gratiam minoris, cui tamen accedere potest ratio utilitatis publicæ, ut fraudibus obvieniatur, ne minores rerum agendarum adhuc imperiti dolose circumscribantur & bonis suis defraudentur, atque talis alienatio rata potest haberi a minore, cum major factus est, *Tit. Cod. si maj. fact. alien.* quum principalis ratio, cur alienatio illa nulla sit, non consistat in utilitate publica, sed in favore minorum. Præterea supra vidimus *cap. 4. §. 2. & 3.* ratihibitionem omnium maxime locum habere in iis, quæ egerit filius, licet ignorante, imo etiam invito patre, ea egerit; quare igitur & hoc loco non habebit locum. Denique *lex 5. C. de nupt.* satis applicari potest ad sententiam nostram

con-

confirmandam, ubi sic habetur: *si pater quondam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis vestris non contradixit, vereri non debes, ne nepotem suum non agnoscat.* Quorsum enim verba *cognitis nuptiis vestris*, nisi ad præteritum tempus respiciant? sensus itaque hujus legis est: si pater mariti, postquam cognoverat nuptias inter vos initas esse, non contradixit, adeoque tacite eas habuit ratas, vereri non debes, ne filium interim natum pro nepote suo non agnoscat. Satis jam probatum puto fundamentum sententiæ nostræ in jure esse positum, jungamus porro ejus æquitatem; nonne enim perdurum & iniquum esset, liberos, quorum nulla est culpa, manere spurios, parentes vero eorum, qui soli sunt in culpa, legitimos fieri conjuges, ideoque eos, qui culpa vacui sunt, manere sub pœna, eos vero, quorum sola culpa est, pœna sublevari? (pœnam enim hic vocare liceat id, quod contra tales conjuges & liberos constitutum est, nempe quod matrimonium illud sit nullum, & nec vir nec uxor nec dos intelligatur, §. 12. *f. de nupt. & liberi ex tali conjunctione nati spurii habeantur, d. §. 12. quales levis notæ macula laborant, arg. l. 3. §. 2. ff. de Decur. Theoph. in §. 1. f. de inoff. test. arg. l. 5. C. ad Sct. Orfic.*) Hoc durum & iniquum esse ipsi dissentientes *Brouwer in Tract. de jure connub. l. 1. c. 7. n. 21. in f. & Hoppius in comment. ad pr. f. de nupt. agnoscere coguntur.* Sed hæc sufficiant ad stabilicendam sententiam nostram; superest ut videamus, quid tot dissentientes permoverit ad contrariam defendendam sententiam. Quidam eorum primo nobis objiciunt *legem 13. pr. ff. de his qui not. inf.* Ubi quæritur, utrum pater notetur infamia, qui filium uxorem ducere viduam intra annum luctus non est passus, sed postquam eam duxerit filius, nuptias ratas habuit, puta ignoravit initio pater, illam esse viduam adhuc lugentem, postea scivit; respondet *JCtus patrem non notari, hac ratione, prætor enim ad initium nuptiarum se retulit.* Hinc adparere

dicunt ratihabitionem in nuptiis non retrorahi, quia pater, qui ab initio sciens paritur filium uxorem ducere viduam adhuc lugentem, fiat infamis, *l. 11. §. ult. ff. eod.* ratas vero habens tales nuptias non notatur infamia, sequitur itaque, ut ratum habens non sit eo loco, ac si sciens ab initio contrahi passus esset, ac proinde in *d. l. 13.* negetur, ratihabitionem vires suas retro exserere ad initium nuptiarum. Respondeo, id non recte colligi ex hoc textu, (uti & quidam dissentientium ipsi fatentur) nam quæ ibi traduntur pertinent tantum ad interpretationem edicti prætorii de infamia, quo edicto, (ut ipse Jctus ait) prætor se retulit ad initium nuptiarum, hoc est, cum solum notavit infamia, qui ab initio sciens, mulierem necdum eluxisse maritum, passus est uxorem eam a filio suo duci; Itaque non agitur ibi de vi retrograda ratihabitionis in nuptiis. II. quidam opponunt *legem 11. ff. de stat. hom.* sed prudentiores dissentientium ipsi fatentur, eam ad rem nihil pertinere, utpote agentem de casu, quo pater mulieris nuptæ decessit, priusquam ejus nuptias habuisset ratas, quoque proinde ne interposita quidem fuit ratihabitione. III. quidam objiciunt *legem 18. ff. de R. N.* Sed rursus alii fatentur ipsi, eam non agere de ratihabitione, sed de renovandis nuptiis inter easdem personas, quarum matrimonium divortio pridem erat diremptum. IV. objiciunt *legem 65. §. 1. ff. eod.* quam confirmet *lex 6. C. de nupt.* ubi agitur de nuptiis inter prælidem & feminam provincialem contra leges initis, dicitque Jctus, post depositum officium, si in eadem voluntate perseverat, justas nuptias effici, & liberos postea natos solummodo esse legitimos; hinc adparere dicunt, nuptias nullas, si postea ratæ habentur, ex eo demum tempore justas intelligi, ex quo ratæ sunt habitæ; Resp. 1. agimus hic de ratihabitione nuptiarum, quæ propter defectum consensus erant nullæ, in hac autem *l. 65.* agitur de nuptiis non ob defectum consensus nullis, sed propter vitium, quod vi legis inhaeret

per-

personæ, cum qua initum est matrimonium (præsidem enim non posse uxorem ducere mulierem provincialem, notum est). 2. Hæ nuptiæ inter præsidem & mulierem provincialem non erant nullæ in gratiam contrahentium, sed ob rationem civilem, scilicet potentatus, *l. 63. ff. de R. N. l. un. C. si rect. provinc. vel ad eum pert.* ideoque consensus eorum postea interpositus non poterat retrotrahi ad initium, & res eo loco haberi, ac si conjugium illud ab initio valuisset, supra enim ostendimus, ratihabitioem eorum, quæ ipse quis egit, non procedere, nisi in iis, quæ in gratiam ratum habentis erant invalida, adde *Z. Huber. in Dissert. ad l. 63. ff. de R. N. c. 2. §. ult. V.* dicunt: Ratihabitio tum non habet locum, cum consensus ad facultatem contrahendi alicui tribuendam seu ad integrandam contrahentis personam pro forma juris desideratur, *l. 25. §. 4. ff. de acq. vel om. hered.* atqui auctoritas pro forma juris necessaria est, ut consequatur filiusf. potestatem contrahendi nuptias; Resp. 1. nego minorem; non enim auctoritas patris in nuptiis necessaria est pro forma juris, sed tantum in gratiam parentis, in cujus potestate est filius. 2. non amplius obtinet ex decisione Justiniani in *l. 25. C. de dom. int. V. & U.* distinctio illa inter res juris & facti, uti *sup. cap. 2. §. 1.* vidimus. VI. dicunt: Ratihabitio vim retrogradam habet in iis, quæ sunt in pendentibus, non quæ nulla sunt, atqui nuptiæ sine patris consensu initæ ipso jure nullæ sunt, *§. 12. F. de nupt. l. 68. ff. de jure dot.* Resp. ad majorem; velim mihi probari hanc distinctionem; falsam eam esse *cap. præc. §. 1.* satis ostendimus; Præterea, quid si dixerim, nuptias tales non esse ipso jure nullas, sed in pendentibus? (a) VII. opponit *W. Ssembach. Disp. 6. ad Inst. Thes. 21.*

G 3

re-

(a) Miror vero *Brouverum tract. de jure Connub. l. 1. c. 7. n. 23.* qui hanc distinctionem inter res, quæ sunt in pendentibus

regulam de ratihabitione tantum in contractibus valere, nuptiæ autem non sunt contractus; sed fallitur; nam donatio an contractus est? id ipse negat, in ea tamen regula de ratihabitione observatur, *l. 25. C. de don. int. V. & U.* Similiter an petitio seu agnitio bonorum possessionis est contractus? in qua etiam locum habet regula. VIII. opponunt *legem 13. §. 6. ff. ad l. Jul. de Adult.* in qua docetur, filiamf. quæ sine patris consensu nuptias contraxit, & mox adulterium commisit, ejus rei nomine a marito qua marito & jure mariti, accusari adulterii non posse, si pater illas nuptias postea habuerit ratas, idque hac ratione, quia ei nupta non fuit, cum committeret adulterium; Hinc adparere dicunt, ratihabitionem paternam minime vim eam habere, ut matrimonium filiaf. ab initio reddat legitimum, eique, cui hæc sine consensu patris se junxerat, retro tribuat jura mariti. Respondeo: casus hic singularis est, quo ratihabitione vim suam non exserit, ex quo argumentari generaliter non possumus, ratihabitionem quod ad cetera non habere effectum in nuptiis, ideo enim ratihabitione non tribuit retro jura marito, nec efficit, ut maritus uxorem adulterii accusare possit, quia adulterii accusatio non competit, nisi revera commissum fuerit adulterium, id autem revera hoc casu commissum non fuit, durum autem & iniquum esset hoc casu per rati-

amenti & quæ nullæ sunt, adhibet *n. 22.* docere, si pater ratas habet nuptias, necesse non esse, ut nova constituantur sponsalia novæque contrahantur nuptiæ, sed legitimas fieri eo ipso momento, quo patris accedit consensus, nec ullo alio indigere auxilio, ut subsistant, *ex l. 68. ff. de jure dot. arg. l. 4. & l. 27. ff. de R. N.* nonne enim ex iis potius adparet, nuptias non fuisse nullas, sed in pendentibus? si enim omnino & in totum nullæ essent, nonne omnia de novo forent redintegrandæ? Ideoque quodammodo contra se argumentari videtur *Bronwernus.*

ratihabitionem fingi & effici, ut mulier commiserit adulterium, quod revera non commisit; atque *Lex 13.* in materia versatur pœnali & odiosa, quæ semper restringitur; nos in favorabili, quæ facile extensionem recipit. IX. & ultimo objiciunt *pr. Inst. de nupt.* quo loco Imperator filio. f. in contrahendis nuptiis per rationem civilem naturalemque indigere dicit consensu parentum, quorum in potestate sunt, *in tantum ut jussus parentis præcedere debeat*; Hinc consequi inquirunt, ut nuptiæ, quas non præcessit consensus patris, sint illegitimæ, proinde ut nuptiæ, quas pater ex intervallo ratas habuit, legitimæ demum fiant, ex quo consensit pater, non retro ab initio, nam ratihabitione post tempus aliquod superveniente, jussus non præcessit istius conjunctionis initium, ideoque dicunt hic exceptionem proponi ab eo, quod *in l. 25. C. de don. int. V. & U. & l. ult. C. ad Sct. Maced.* traditur, nempe omnem ratihabitionem ad initium suum retrahit. Vis itaque hujus argumenti in eo consistit, quod dicatur *præcedere debere parentis consensus*, (verbum enim jussus hic cum effectu non adhiberi, sed simplicem significare consensum, ipsi probant dissentientes ex eo, quod verbis *consensus & jussus* promiscue hic utatur *Justinianus*, & quod tacitus iufficiat consensus, *l. 7. §. 1. ff. de sponsal.*) Respondeo: (1.) hæc verba *in tantum ut jussus* (i. e. consensus) *præcedere debeat*, ea mente non sunt scripta, neque requisitum ita necessarium inducunt, ut ratihabitionem excludant; pertinent enim solummodo ad clariorem verborum præcedentium interpretationem, quum ex ipsa rei natura fluat, ut consensus præcedere debeat, nam ex eo, quod Imperator docet, nuptias sine consensu patris iniri non posse, easque non valere, si is consensus non adfuerit, sponte & natura sua sequitur, quod consensus præcedere debeat, ut valeant nuptiæ, id tamen nihil obtabit, quo minus locum ratihabitio habeat; eamque esse Justiniani mentem adparet, quod dicat, naturalem & civilem rationem sua-
dere

adere, ut consensus præcedat: quid enim, an naturalis ratio suadet, ut ratihabitio non habeat locum in nuptiis? monet quidem naturalis ratio, liberos in contrahendis nuptiis propter reverentiam parentibus debitam eorum consensum prius explorare debere, non tamen prohibet, ratihabitionem cum effectu interponi posse a parentibus, si prius consentire noluerint. Simili modo obtinet in actione quod jussu, qua convenitur pater, cujus jussu negotium a filio gestum est, §. 1. *f. quod cum eo qui in al. pot.* nam ex rei natura requiritur, ut jussus patris præcedat, sufficit tamen ratihabitio, *l. 1. §. 6. ff. quod jussu.* Sic quoque in mutuo a filiof. contractio ex rei natura requiritur, ut id contraxerit filius ex præcedente patris voluntate; sufficit tamen ratihabitio, *l. ult. C. ad SCt. Maced.* Sic denique in mandato; mandatum enim ejus est naturæ, ut præcedat, ratihabitio tamen erit pro mandato, uti cap. præc. vid. (2.) quare ratihabitio per hæc verba excluderetur: nonne enim interposita efficiet, ut consensus præcessisse videatur? nonne hæc potestas ratihabitioni ex iure competit, ut fingatur consensus ab initio interpositus fuisse? Adparet itaque his verbis *jussus præcedere debet*, non tradi exceptionem a regula in *l. 25. C. de don. int. V. & U. & l. ult. C. ad SCt. Maced.* proposita; Nec verosimile mihi videtur, Justinianum in Institutionibus voluisse exceptionem proponere a constitutione sua in Codice. Sed satis de hac quæstione, quam cum *Hubero & Heineccio* explicavimus; Dissentiunt plurimi, ex quibus v. *Merill. Exposit. in 50. Decis. Iust. n. 2. Coccej. in jure contr. ad T. ff. de R. N. Quæst. 3. Struvium in Evolut. Controv. Exerc. 29. Th. 23. Vinnium ad pr. f. de nupt. Voet ad T. ff. de R. N. n. 3. Brouwer de jure Connub. l. 1. c. 7. n. 21. & sq. Bacchov. ad Treutl. vol. 2. Disp. 6. Th. Lit. c. Tim. Fabrum Disp. anniv. 5. Th. 8. Hoppium ad pr. f. de nupt.* Id adhuc addendum ex hypothesis, qua supra statuimus, ratihabitionem non procedere in præjudicium juris tertio jam quæsitæ, quod nempe

pe ratihabitio patris nuptias filiis. in tantum reddat legitimas, in quantum tertio nullum jus ante ratihabitionem jam natum fuit; Finge V. Gr. Titium testamento ab herede legasse Mævio centum sub conditione, *si tempore mortis suæ legitimam haberet uxorem*, sed Mævium sine consensu patris, in matrimonio, tempore aperti testamenti, habuisse eam, quam patre consentiente justam uxorem habuisse poterat, tandem vero pater se exorari finit, & ratas habet nuptias; hoc casu liberos equidem interim natos legitimos fore judico, legatum tamen illud non deberi, sed apud heredem manere, quippe cui, conditione testamento expressa existente, jus statim natum fuit non solvendi legati.

CAPUT IX.

De Retractatione.

§. I.

Quum ratihabitioni contraria sit *retractatio*, de ea quoque paucis videndum. Deducitur hoc verbum a *Retracta-* voce *retractare*, quæ non ejusdem semper significationis est, modo enim significat *revocare*, *reprobare*, *tractatio*, uti in l. 39. §. ult. ff. de proc. & des. l. 4. C. de usuc. pro emt. l. 1. in f. C. de revoc. don. modo *iterum tractare*, uti in l. 31. in f. ff. de jurej. l. 29. pr. ff. de jure. fisci. modo alia significatione venit, uti docent *Lexica*; Ita & apud alios scriptores varie hanc vocem usurpari v. ap. *Gronov. & Drakenb. ad Liv. l. 3. c. 49. §. 1.* Hoc vero loco significabit *revocare*, *reprobare*, ideoque *non ratum habere*. Erit igitur *Retractatio*, *revocatio*, *reprobatio*, *negata ratihabitio eorum, quæ acta sunt.*

I I.

Ejus di-
visio.

Ut autem ratihabitio est expressa vel tacita, sic quoque *Retractatio* vel expresse fit, quum nempe quis verbis expressis animum retractandi declarat, vel tacite, quum ex actis animus retractandi adparet; unde in *l. 12. §. ult. ff. rat. rem hab.* dicitur: *qualiter quis eundem actum retractet, qui a procuratore actus est, committi stipulationem oportet.* Hinc tacite fit *Retractatio* ejus, quod egit falsus procurator, si dominus ipse rem petit, vel compensatione utitur, uti additur in *d. l. 12 §. ult.* Sic quoque, si falsus procurator unum ex duobus reis convenerit, & promiserit, rem ratam dominum habiturum, dominus autem ipse petat ab eo, qui ejusdem obligationis socius est, tacite fit *Retractatio*, *l. 1. l. 14. ff. eod.* per id enim, quod, ipse dominus petit a correo, declarat animum non ratum habendi, ideoque stipulatio de rato dicitur committi. Sic quoque, si procurator exegit a reo, dominus autem fidejussorem convenit, *d. l. 1.* Item si procurator petit hereditatem, dominus autem fundum ex ea hereditate petit, *l. 22. §. 8. ff. eod.* Item si minor major factus restitutionem petit contra id, quod in minorennitate gessit, *l. 3. §. 1. ff. de min. arg. l. 1. & 2. C. si maj. fact. rat. hab.* Alia hujus tacitæ *Retractationis* exempla colligi possunt ex *l. 8. §. 1. l. 16. §. 1. ff. rat. rem hab. l. 40. §. 2. ff. de proc. & def. l. 13. pr. & §. 1. ff. de op. novi nunc.* Ut autem effectum habeat hæc retractatio, necesse est, ut retractans sciverit actum; alioquin enim non adparebit animus retractandi, uti patet ex *l. 71. §. 2. & 3. ff. de solut.*

Præterea uti ratihabitio est universalis vel particularis, sic quoque *Retractatio* fiet vel in totum, cum totus actus reprobatur, vel pro parte, si pars tantum, idque satis ma-

manifestum ex eo, quod ratihabitio vel in totum vel pro parte possit interponi; si quis enim pro parte actum ratum habet, sequitur, ut pro ea parte, qua non ratum habet, eundem retractet, v. *sup. c. 2. §. 4.* Quod vero semel quis ratum habuit, id iterum retractare nequit, *l. 4. C. de usuc. pro emt.*

III.

Effectus *Retractionis* ratione ejus, qui actum retractat, est, quod actus ei non præjudicet, & res eo loco habeatur, ac si nihil actum esset; hinc dominus petere & compensare adhuc potest, quod falsus procurator petiit, *l. 12. §. ult. ff. rat. rem hab. l. 22. pr. ff. eod.* Inde sublata quoque dicitur actio negotiorum gestorum, si quis ratum non habet, quod negotiorum gestor a debitoribus ejus accepit in *l. 62. in f. ff. de solut.* Ratione vero ejus, cujus actus retractatur, effectus est varius pro varia actus natura; vel enim interposuit cautionem de rato vel non, si eam interposuit, & dominus non ratum habet, tenetur actione ex stipulatu, (a) si non interposuit, condictione, *l. ult. in f. ff. rat. rem hab. l. 22. pr. eod.* Condictio autem illa est condictio ob causam dati causa non secura, sive debitum sive indebitum ei solutum sit, *l. 14. ff. de cond. c. d. c. n. f. vel condictio indebiti, l. 6. §. 1. §. 2. ff. de cond. ind. l. 8. C. eod. l. 22. pr. ff. rat. rem hab.* vel etiam condictio furtiva, *d. l. 14. l. 80. §. 5. ff. de furt.* si nempe nomine veri procuratoris, quem dominus habuit, adsumto, debitorem alienum circumvenerit, *d. l. 80. §. 6. adde Cujac. Tr. 6. ad Afric. ad l. ult. §. 1. ff. rat. rem hab.* Puto autem, si stipulatio de rato intervenit, ideoque actio ex stipulatu ad interesse comperat,

Ejus effectus.

H 2

con-

(a) Competit illa actio ex stipulatu ad interesse, v. *l. 8. §. ult. l. 13. l. 19. ff. rat. rem hab.*

conditionem a debitore adhuc eligi posse; competiit enim illa ab initio, antequam stipulatio interposita sit, idque confirmari videtur *lege 58. pr. & §. 1. ff. de solut.* in qua conditio datur ei, qui falso creditoris non ratum habentis procuratori solvit, ubi tamen stipulatio de rato intercessisse videtur. Quod si quis pro me solvit, quod non debebam, idque non ratum habeam, repetere potest, quod solvit, *l. 7. pr. ff. de calum. l. 6. pr. ff. de cond. ind.*

TANTUM.

T H E S E S.

I.

Definitionem juris naturæ, quam dat Ulpianus in l. 1. §. 3. ff. de just. & jure, & ex eo Imperator in pr. J. de J. N. G. & C. minime ut veram justamque agnoscimus.

II.

Autophonia jure quidem naturali & divino est illicita, non tamen jure civili Romano fuit punita.

III.

Lex 12. Tabb. cujus meminit Gellius N. A. L. 20. c. 1. prope fin. non de inhumana corporis sectione, sed de operis & ministeriis addicti debitoris vel venditi pretio inter creditores dividendis intelligenda est.

IV.

Ratihabitio patris nuptias filii. facit retro legitimas.

V.

Ratihabitio non procedit in his, quæ egit falsus procurator, pro quo sententia lata est.

VI.

Errat A. Faber in Ration. dum in l. 1. §. 6. ff. quod jussu. pro in eos legendum putat non.

Nota

Non dantur actiones ab origine ita mixtae, ut simul sint in rem & personam.

V I I I.

Ad constituendum debitorem in mora sufficit unica interpellatio.

I X.

Qui sciens rem alienam emit, et pretium ejus solvit, illud repetere posse non videtur.

X.

Consobrinorum nuptiae jure Justiniano sunt permixtae.

X I.

Ex pacto nudo agi non potest.

X I I.

Neque pacta jure novo stipulationibus sunt exaequata.

V I

Ernst A. Esber in Ration. Juris in l. 1. §. 6. ff. quod
Jullii pro in eod. legem facta non.

Non

Præstantissimo atque Eruditissimo

VIRO JUVENI

GISBERTO REITZIO,

*Quum, habita publice disputatione de ratihabitione,
Juris Utriusque Doctor designaretur.*

Propositam in ludis primum contingere metam
Romana quondam gloria in urbe fuit:
Quumque superba ferox intraret mania victor,
Cingebant clarum laurea ferta caput;
Hostibus a fufis redeunti magna triumphi
Sanguine quaesiti pompa parata fuit.
At Quid priscorum ritus memorare Quiritum
Refert? Heroum vel didicisse decus?
Nostra quidem potius perquirere tempora malim,
Et quid concedat casta Minerva suis.
Hujus enim victor castris quicumque revertit,
Perpetua hunc lauro munerat alma Dea.
Ante oculos GISBERTE tuos sine fine gerebas
Præmia, quæ fuerat carpere propositum.
A pueris, comperta loquor, generosus honesti
Inflamavit amor pectora tota tibi,
Ex quo gymnasii stadium decurrimus ambo,
Junctaque sunt stabili pectora nostra fide;
Tum memini ut socios celeri praevertere cursu
Suêris ante alios præmia crebra ferens:
Indeque quum nobis collegia docta virorum
Visere clarorum maximus ardor erat:

Hic

Hic quoque monstrasti, comitum plaudente corona,
Fertilis ingenii prospera signa tui.
Et quantum sollers operosa volumina legum
Versaris cupida nocte dieque manu.
Sic video justum tandem te ferre triumphum,
Dum cingit meritum laurus opaca caput:
En hilares adsunt Docti patresque togati,
Munera qui donent Palladis ampla Tibi.
Præ reliquis vero proficitur gaudia justa
Doctrina præstans ingenioque pater;
Quum gnatum de stirpe sua nunc spectat ovantem,
Debita quum studio præmia ferre videt.
Omnia me stimulant cytharam jam sumere blandam,
Gaudiaque exiguis ludere magna modis.
Insuper id poscunt clari benefacta parentis,
Pectore quæ memori me retinere decet.
Delius hinc utinam mihi se præbere faventem
Vellet, & argutum suppeditare melos!
Illius ut possem meritas intexere laudes,
Ac Reitzii curam commemorare patris;
At quid vana precor? quid Phoebi numina posco?
Non mea grandisonis barbitos apta modis.
Nec fas est nimium blandis nos vocibus uti,
His igitur missis, candida vota dabo.
Succedat fauste quidquid susceperis unquam!
Sit non mortalis gloria, fama, salus!
Dira nec o utinam Nemesis tua gaudia turbet!
Orbatis tutor, sis viduisque pater!
Nestoriosque diu tranquillus vive per annos!
Sis memor æternum, Dulcis amice, mei!

Hæc amicitia ergo posuit

N. K I E N, Junior.

HONORI. ET. MERITIS.
PRAESTANTISSIMI. IUVENIS.
GISBERTI. REITZII.
AMICI. CONIUNCTISSIMI.

Ætorem Ordini sollemniter adscripti.

Illa dies niveis tandem est advecta quadrigis,
Illa dies Clario sacra futura choro:
Qua sua Reitziades pro doctis praemia curis,
Iustitiae intactâ Praeside dante, feret.
Surgite Pierii, divina caterva, Poëtae,
Atque Aganippeo fonte levate sitim!
Tu quoque, si caros quondam cecinisse sodales
Non piget, ô numeros conde, Thalia, novos!
Nam licet Aoniis non sis nutrita sub antris,
Nec tibi Pegaseum dictet Apollo melos:
Esse tamen summum (pietas nam carmina poscit)
Reitziaden credas conticuisse scelus.
Ecce pater puro tollit de gurgite Rhenus,
Laetitiâ vultus condecorante, caput.

!

Tollit

Tollit, & ad socias, fluvialia Numina, Nymphas
Exultans animis talia verba facit:
Nos Phoebi sedes, nos doctis sacra Camenis
Ad nova, Trajectum, festa videnda vocat.
Pergite Rhenanas, ò caerulea turba, per undas,
Et premat ornatas picta corolla comas.
Si juvet in festi vobis inquirere causam,
Reitziades Themidis mysta creandus erit:
Reitziades toties nostras testudine mentes
Qui rapuit, fluctus detinuitque meos.
Dixerat: & variis Nymphae se floribus ornant,
Quos felix placidae margo ministrat aquae.
Vix bene tangebant, quin clamant Naïdes, urbem;
Trajectum egregiis conspicienda viris!
Additur in titulos tibi Reitzius, hoc tibi crescet
Nomine in inmensum gloria, crescet honos.
Haec & plura bonis cumulabant prospera votis
Reitziadae optantes tempora fausta suo.
Scilicet ò nostri splendor, Gisberte, Lycei,
Gloria mox patriae summa futura tuae!

Una

Una tibi primos pectus mollire per annos
Artibus ingenuis cura laborque fuit.
Diceris & parvus (prohibet quid vera fateri?)
Gaudia Cecropiae magna fuisse Deae.
Jam puero veram monstravit fida Parentis,
Ad iuga Parnasi splendida, dextra viam.
Haec etiam Ausonias puerum deduxit in oras,
Hac duce pressa tibi terra Pelasga fuit.
Nec minor ardor erat sacrata volumina Juris
Versare adsiduâ, nocte dieque, manu.
Pergamei teneat (sic dicere saepe solebas)
Fraternos animos ars operosa Dei:
At me Romulidum capiant moderamina legum,
Me capiant docti verba diserta fori.
Promta salutiferos dum fratrum dextera fucos
Misceat, atque aegris pocula mista ferat:
Ille ego tentabo, scelerata calumnia, forti
Auxilio miseros rite levare reos.
Nec tua nequidquam Themidi est operata Juventus
Ipsa etenim studiis adfuit alma tuis.

Nunc etiam meritâ circumdat tempora lauru,
Dum juber inceptam pergere, Diva, viam,
Inferit & sanctos inter tua nomina mystas,
Ut vivant doctis semper in ore viris.
Praemia sic duri cernis, Gisberte, laboris,
Cernis & eloquio parta tropaea tuo.
Hos tibi (si quid id est) socii gratamur honores,
Plaudimus & laetâ longa caterva manu.
Nunc quoque ab Idaliis utinam tibi rideat oris:
Blanda Venus, vacuum nec sinat esse torum!
Sic tu, quae recreent defessam dulcia mentem,
Oscula de tenerae conjugis ore legas!
Fortia sic triplices ducant tibi fila sorores!
Sic faveant coeptis Numina dextra tuis!
Sic tua Pierias clarescere fama per artes
Pergat, & Aonio sis decus usque choro!
Reitzia gens tersos sic proferat usque Poëtas,
Tollat & eximium celsa per astra caput!

C. A. V. WACHENDORFF.

f. v. St.

IN NOBILISSIMUM

& honore quo ornatus est dignissimum

VIRUM JUVENEM

GISBERTUM REITZIUM,

EPIGRAMMA.

Cum te, Mi Reitzi, dignum maectavit honore
Alma Themis, justam quis neget esse Deam?

Sæpe tamen cœca est, quod lauro cingat eadem

Tempora multorum qui meruere nihil.

Quid favor aut plausus? Ni clara exempla secutus

Hunc bene sis meritus, qui tibi cessit honos.

J. V. D. V.

TER INHULDINGE

van den Weled. H E E R E

G I S B E R T U S R E I T Z,

toen zyn Ed. plechtig tot Meester der beide

Rechten bevorderd werd.

Wiens geest door 't edel vuur van weetlust is ontsteken,
Word nimmer afgeschrikt door vrees, nog fier geweld,
Al moest hy door een zee van rampen hene breken,
De weetlust spoort hem aan te sryden als een held.
Geen datt'le wellust kan zyn ted're ziel bekoren!
Hy streeft naar 't geen de tyd, nog bitse nyd verflind,
Schoon ze al haar pylen schiet, 't is moeite slechts verloren,
Naar wysheid, daar zyn ziel alleen vermaak in vind!
Naar wysheid, die zyn' naam voor eeuwig zal doen lezen
Waar deugd en wetenschap haar zetel heeft gesteld,
Een naam, die nog voor doot, nog graf behoeft te vrezen,
Die als verwinnaar leeft, schoon 't lichaam is geveld.
Dus zoekt gy, waarde vriend, door weetlustvuur gedreven
Al van uw' eerste jeugd den schat, die noit vergaat,
Maar die onsterfelyk maakt hem, daar ze aan is gegeven,
En blyft zolang de Zon aan 's hemelsbogen staat.
Met wat een noeste vlyt hebt gy uw' tyd gesseten?
Met welk een glans bestraalt gy niet ons Strichts Atheen?
Was 't niet uw ziels vermaak 's rechts dieptens afmeten,
t'Ontvouwen door uw' geest, 't geen u t'ontvouwen scheen?
Zie

Zie daar dan nu de kroon der brave letterhelden;
Met zoveel zweet behaald, van Themis U vereert!
Zie daar den waren roem, door 't nageslacht te melden;
Een roem, die wysheit schat naar zynen prys waardeert!
Streef voort op 't edel spoor van Themis voedsterlingen,
Zoek verder Rome's recht, en zyn verborgenheên,
Al wilde dan 't gedrocht van wangunst U bespringen,
Zy zal haar domme kracht op U vergeefs besteên,
Zoo leeft gy tot een steun van hun, die 't recht ontbeeren,
Zo word gy staag gevoed door roem, die nooit vergaat,
Zoo ziet men weeuw en wees haar toevlucht tot U keren,
Door onrecht gantsch verdrukt, gy zyt haar toeverlaat.
Zoo zyt gy waardiglyk ait zulk een stam gesproten,
Wiens held're glans nog steeds ons Bischops stad bestraalt,
Ja die men teikens ziet door nyvre vlyt vergroten,
Die, schoon door nyd verzeld, verdienden prys behaalt.

M. VAN DEN BERGH;

Litt. & Jur. Stud.

KLINK-DICHT

ter eere van den HEER

GYSBERTUS REITZ,

Ingewydt tot Meester der beide Rechten.

O wat genoeg komt thans myne ziel bevangen,
Nu gy,, ó waarde Neef, roemruchtig d'eerekroon;
Die voor U aan het end van 't strydperk was gehangen
Naa zoo veel worsteling gekregen hebt ten loon.

ó Roem der jong'lingschaar, ó Themis dierb're zoon;
Zoo word dan uwe hoop, uw uitgestrekt verlangen
Vervuld, wel aan, laat toe, dat ik myn plicht betoon,
Wil uit een vriendenhart deez' liefde wenich ontfangen.

Leef lang GYSBERTUS, leef tot steun, tot toeverlaat
Van weduwen, van wees, voor rechtbank in den Raads
Jaa, is het toegestaan hier noch iets by te voegen;
Dan valle U haast ten deel een overschoone maagd,
Die 't onvervalschde merk van eed'le deugden draagt;
En leef met haar veréend in een volmaakt genoeg.